

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Uuden edellä

Vanhempien kokemuksia perhetyöstä Lohjan lastensuojelun avohuollossa

Leppänen, Elina

Valkama, Marjut

Laurea-ammattikorkeakoulu
Otaniemi

Vanhempien kokemuksia perhetyöstä Lohjan lastensuojelun avo- huollossa

Elina Leppänen
Marjut Valkama
Sosiaalialan koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Toukokuu, 2014

Elina Leppänen & Marjut Valkama

Vanhempien kokemuksia perhetyöstä Lohjan lastensuojelun avohuollossa

Vuosi	2014	Sivumäärä	64
-------	------	-----------	----

Opinnäytetyömme aiheena oli tutkia Lohjan lastensuojelun avohuollon asiakkaiden kokemuksia perhetyöstä. Opinnäytetyössämme selvitettiin vanhempien kokemuksia perhetyön keskeisten sisällöllisten aihealueiden kautta. Työmme tavoitteena oli kerätä vanhemmilta tietoa ja palautetta siitä, millaisena ovat perhetyön kokemukset. Tätä tietoa Lohjan perhetyö voi käyttää toimintansa kehittämisessä.

Opinnäytetyömme oli laadullinen, jonka toteutimme teemahaastattelun avulla. Haastattelimme viiden eri perheen vanhempaa. Näiden perheiden perhetyön asiakkuus oli päättynyt noin vuoden sisällä ennen toteuttamiemme haastatteluja. Haastattelut nauhoitettiin, litteroitiin ja analysoitiin sisällönanalyysin avulla.

Raporttimme teoreettinen viitekehys koostui lastensuojelusta ja sen tilanteesta nyky-yhteiskunnassa, johon olemme perehtyneet aiempien tutkimusten ja raporttien kautta. Lisäksi käsitelimme perhetyötä yhtenä avohuollon tukitoimena.

Kokemukset perhetyöstä olivat melko erilaiset, mutta pääasiassa positiivisia ainakin jollakin tasolla. Vahvuuksia ja voimavaroja tuotiin esille, mikä koettiin merkittävänä. Konkreettista tukea olisi kaivattu enemmän, samoin kuin tukihenkilön tarve tuli esille vastauksista. Kokemuksia oli myös muiden palveluiden saamisesta, millä oli vaikutusta asioiden käsittelyyn perhetyössä. Uutena teemana vastauksista nousi vanhempien ero, mutta sen käsittely jäi perhetyössä vähäiseksi. Lisäksi murrosikään liittyviä asioita toivottiin käsiteltävän enemmän.

Asiasanat: lastensuojelu, avohuolto, perhetyö, kokemukset

Elina Leppänen & Marjut Valkama

The experiences of the parents of family work in non-institutional social care of child welfare in Lohja

Year	2014	Pages	64
------	------	-------	----

The subject of our thesis was to explore the experiences of the family work clients in non-institutional social care of child welfare in Lohja. The target group was the parents and their experiences were charted through the central themes of family work theory. Our goal was to collect information and feedback from the clients so that the family work in Lohja can be developed in the future.

Our thesis is qualitative and we conducted it by themes. We interviewed five parents whose customership of family work had ended a year before we started interviewing. First the interviews were taped, then transcribed them and finally analyzed with the help of content analysis.

The theoretical framework consists of child welfare in general and its situation in the Finnish society. We explored the themes through earlier research and reports on child welfare. Then family work is discussed as one of the support forms in non-institutional social care.

The experiences differed a lot among the families, but family work mainly had positive effects on the parents' lives at least at some level. The parents felt that their strengths and resources had been considered, which has been important for them. Many parents experienced a lack of concrete support and wanted to increase it. Also the lack of a support persons emerged in the answers. Many families had experiences of other services which had an influence in dealing with the issues in family work. A separation of the parents was a new theme which emerged and which had not been dealt with properly in family work. The parents also wished that puberty was a theme that should have been discussed.

Keywords: child welfare, non-institutional social care, family work, experiences

Sisällys

1	Johdanto	6
2	Tämän päivän yhteiskunnalliset haasteet lastensuojelussa	7
3	Lastensuojelu	9
4	Perhetyö avohuollon tukitoimena	11
	4.1 Vanhemman tukeminen	13
	4.2 Lapsen kasvun ja kehityksen tukeminen	15
	4.3 Parisuhteen tukeminen ja eron käsittely	17
	4.4 Arjen tukeminen	19
	4.5 Vuorovaikutuksen tukeminen	21
5	Perhetyö Lohjalla	23
6	Opinnäytetyön tarkoitus, tutkimusmenetelmät ja tutkimuksen toteuttaminen	25
	6.1 Työn tarkoitus ja tutkimuskysymys	25
	6.2 Kvalitatiivinen tutkimus	26
	6.3 Teemahaastattelu	27
	6.4 Aineiston hankinta	28
7	Työn tulokset	30
	7.1 Taustatietoa haastateltavista	30
	7.2 Odotuksia perhetyöstä	30
	7.3 Vanhempien tukemisessa huomioitiin vahvuuksia ja voimavaroja	31
	7.4 Kasvatusvinkit apuna lapsen kasvun ja kehityksen tukemisessa	33
	7.5 Parisuhdetta ja eroa käsiteltiin pintapuolisesti	35
	7.6 Tarve konkreettiseen tukeen korostui	37
	7.7 Vuorovaikutusta tuettiin erilaisten menetelmien kautta	38
	7.8 Tuen oikein kohdentuminen ja perhetyön painopiste	40
8	Johtopäätökset ja pohdinta	42
9	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	46
	9.1 Luotettavuus	46
	9.2 Eettisyys	48
	Lähteet	50
	Liitteet	54

1 Johdanto

Lastensuojelu ja sen tilanne ovat puhuttaneet suomalaisia viime vuodet erityisellä tavalla. Kritiikkiä sosiaaliviranomaisten mielivallasta ja toisaalta syytöksiä ammattitaidottomuudesta saa lukea sekä lehtikirjoituksissa että sosiaalisessa mediassa. Vääryyttä kokeneita vanhempia on astunut julkisuuteen kertomaan tarinansa ja vastustamaan nykyistä järjestelmää. Me uskomme, että lastensuojelussa tehdään hyvää ja arvokasta työtä, mutta tarvetta muutokselle myös on. Ajan henki näyttäisi olevan sellainen, että sosiaalisen median käyttö osaltaan lietsoo ihmisiä ryhmittäytymään ja ajamaan asioitaan kovin ottein ja vihamielisesti.

Tällä hetkellä Suomessa valmistellaan uusia laatusuosituksia lastensuojelun palvelujen parantamiseksi. Laatusuosituksia valmistelleiden Marjo Lavikaisen ja Kristiina Ruuskasen (2013, 9,15, 18) mukaan perheitä on kokonaisuudessaan jatkossa pystyttävä kohtaamaan ja kuuntelemaan paremmin. Myös vuonna 2013 laaditut selvitysraportit lastensuojelun tilasta osoittivat ja vahvistivat jo tiedetyn tosiasian, että lastensuojelussa on puutteita, jotka vaativat konkreettisia muutoksia. Esimerkiksi Suomen Kuntaliiton kunnille lähettämän kyselyn mukaan 99 % vastaajista oli sitä mieltä, että perheille tuli tarjota kuormittavissa elämäntilanteissa enemmän sellaisia tukimuotoja, jotka voitaisiin tarjota peruspalveluissa (Puustinen-Korhonen 2013, 93).

Tällä hetkellä käytävä voimakas julkinen keskustelu lastensuojelun tilanteesta, omat kokemuksemme työharjoittelusta lastensuojelussa sekä toimeksiantajan tarve tämänkaltaiselle opinnäytetyölle vaikuttivat siihen, että päädyimme valitsemaan aiheeseen. On tärkeää, että yhteiskunnassa äänensä saavat kuuluviin asiantuntijoiden ja ammattilaisten lisäksi myös lastensuojelun asiakkaat. Oleellista tietoa on meidän mielestämme se, millaista tukea ja apua he kokevat saavansa tilanteeseensa heidän omasta näkökulmastaan ja millainen vaikutus sillä on koko perheeseen. Ilman palautetta on vaikea vastata asiakkaiden tarpeisiin parhaalla mahdollisella tavalla ja etenkin siihen, mikä tukisi pienen lapsen elämää, jotta hän saisi kasvaa turvallisessa ympäristössä.

Opinnäytetyömme tarkoituksena on kuvata kokemuksia siitä, miten Lohjan lastensuojelun avohuollon perhetyön asiakkaat ovat kokeneet saamansa perhetyön. Lohjalla perhetyötä lastensuojelun alla on tehty 2000-luvun alkupuolelta asti, jona aikana työn toteutustapa ja sisältö ovat jonkin verran muuttuneet (S. Saario, henkilökohtainen tiedonanto 3.5.2013). Johtavan sosiaalityöntekijä Harald Holmströmin (henkilökohtainen tiedonanto 3.5.2013) mukaan Lohjan kaupungissa ei ole kerätty perhetyöstä koskaan järjestelmällisesti asiakaspalautetta. Työmme tarkoitus on tuoda perheiden kokemus ja ääni kuuluviin ja sitä kautta edesauttaa perhetyön kehittämistä enemmän asiakkaiden tarpeita vastaaviksi.

2 Tämän päivän yhteiskunnalliset haasteet lastensuojelussa

Perheet joutuvat tänä päivänä vastaamaan monenlaisiin sellaisiin haasteisiin ja ongelmiin, joita ennen ei ole ollut. Dosentti Timo Harrikari (2012, 8) luennoi Lastensuojelun valtakunnallisilla päivillä siitä, kuinka maailma on globalisoitunut ja kuinka sen vaikutukset ovat näkyneet muun muassa lisääntyvän kulutuksen, talouden heilahtelujen ja tietovirran myötä lapsen ja nuoren kehityksen haasteeksi. Edellä mainitut muutokset ovat vaikuttaneet siihen, että esimerkiksi työnteko yhä enemmän tapahtuu muualla kuin samassa ympäristössä lapsen kanssa ja työn sisältö on ”informaatiotyötä” mikä erottaa sekin vanhempaa ja lasta toisistaan. Nykyisessä yhteiskunnassa Tommy Hellsten (2012, 66) näkee siellä kytevän syvän ongelman: ”länsimainen työelämä korostaa ihmisen suoritusta hänen itsensä kustannuksella. Se mitä ihminen *tekee*, on tullut tärkeämmäksi kuin se mitä hän *on*”.

Tällä suorituskeskeisyydellä on vaikutuksensa myös lapsen elämään. Viime vuonna Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisemassa Toimiva lastensuojelu -raportissa todetaan myös, että yleisesti voidaan sanoa, että yhteiskunnallisten muutosten takia vaatimukset, joita vanhemmille ja nuorille asetetaan, ovat kasvaneet. Kun vanhemmat väsyvät eivätkä jaksa tukea lapsiaan, on uhkana, että lapset menettävät tietyllä tavalla lapsuutensa. Vaikka osaan muutoksista ovat vaikuttaneet globaalit tai muut vaikeasti hallittavat muutokset, myös osaan muutoksista ovat vaikuttaneet tietoiset tai tiedostamattomat suomalaisten valinnat, joihin voidaan vaikuttaa julkisen vallan kautta. Näitä suomalaisia valintoja on muun muassa se, että lapsi-ikäluokkien vähentymisen myötä painopiste hyvinvointipalveluissa on siirtynyt etenkin 2000-luvulla ikään-tyvien ihmisten tukemiseen. Tämän lisäksi yhteiskunnallisena ongelmana voidaan nähdä myös esimerkiksi epävarmuuden ja vaihtuvuuden lisääntyminen lasten elämässä erojen ja muutosten myötä. Tämä on merkinnyt myös sitä, että suvun merkitys lapselle ja perheelle on vähentynyt. (Kananoja, Lavikainen & Oranen 2013, 25-27.)

Kananoja ym. (2013, 25) kirjoittavat samassa raportissa, että 1980-luvun jälkeen eriarvoisuus lapsiperheiden ja lasten hyvinvoinnissa on kääntynyt nousuun, mikä on tarkoittanut sitä, että enemmistön hyvinvointi on lisääntynyt samalla kun vähemmistön pahoinvointi on lisääntynyt. Lisäksi toimeentulovaikeudet, naisten lisääntynyt päihteiden käyttö ja huumeiden yleistyminen ovat tuoneet ongelmia perheisiin entisestään samalla kun ongelmat kasautuvat ja siirtyvät sukupolvelta toiselle. Huolta ei ole ainakaan vähentänyt viime vuosina tapahtuneet perhesurmat, joista 8-vuotiaan Eerikan julma murha on puhutellut voimakkaasti. Tämä tapaus käynnisti laajat selvitykset myös lastensuojelun tilanteesta. Kansallisia selvityksiä lastensuojelun tilasta ovat laatineet Sosiaali- ja terveysministeriö, Stakes (Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus), Valvira, Valtioneuvosto, Valtiovarainministeriö, Lastensuojelun keskusliitto sekä Suomen Kuntaliitto.

Työntekijöiden kova kiire ja edellä todetut lisääntyneet asiakasmäärät ovat edesauttamassa sitä, etteivät hädässä olevat lapset saa apua riittävän nopeasti. “Lastensuojelutarpeen selvityajat venyvät, asiakasmäärät paisuvat eikä henkilöstön koulutus täytä virkojen kelpoisuusvaatimuksia. Pätevistä työnhakijoista on jatkuva pula eikä edes valtion koulutukseen varaat lisärahat poista ongelmaa. Samaan aikaan avoimiin virkoihin ei joissain Suomen kunnissa hae välttämättä yhtään työntekijää”. (Yle 2013.) Jos lapsen hätään ei vastata tarpeeksi nopeasti, voi sillä olla hyvinkin kohtalokkaat seuraukset, joista olemme valitettavasti saaneet lukea lehdistä viime aikoina. Kananoja ym. (2013, 27) muun muassa toteavat, että syynä tähän on se, että henkilöstöresursseja ei ole lisätty, vaikka lastensuojelutyö on kasvanut kolminkertaisesti viimeisen vuosikymmenen aikana. Tilastot osoittavat huolestuttavaa trendiä ainakin kiireellisten sijoitusten sekä avohuollon osalta. Viimeisten kymmenen vuoden aikana kiireelliset sijoitukset ovat kasvaneet voimakkaasti, joskin kasvu on nyt hidastunut. Vuonna 2012 avohuollon asiakkaina oli noin 87 200 lasta ja nuorta, mikä on seitsemän prosenttia enemmän kuin edellisenä vuonna. Kokonaiskuvan kannalta sanottakoon, että huostassa olevien määrä pysyi vuonna 2012 samalla tasolla kuin edellisenä vuonna. (THL 2013, 1.)

Vuonna 2008 valmistuneen lastensuojelulain uudistuksen yksi tärkeimmistä tavoitteista on ollut tarve muuttaa lastensuojelun painopistettä korjaavasta palveluista varhaiseen puuttumiseen (Kananoja 2013, 21). Vuoden 2008 jälkeen lakiuudistuksia on tehty useita ja esimerkiksi vuonna 2011 voimaan tulleen lainmuutoksen on toivottu takaavan sen, että asiakkaille turvataan kunnan järjestämänä ne avohuollon palvelut, jotka ovat heidän elämäntilanteensa tarpeelliset ja oikein kohdennetut (Hanhinen & Rintala, 44-45). Hanhisen ja Rintalan laatiman selvityksen (2012, 37) mukaan tämä tulee odotettavasti lisäävän yksityisiä palveluntarjoajia, joskin ongelmana nähdään lastensuojelun rahalliset resurssit ostaa näitä palveluita. Muun muassa lastensuojelua koskeneen tarkastuskertomuksen mukaan lakimuutoksilla ei ole ollut toivottuja vaikutuksia eikä lastensuojelun tarpeisiin olla näin ollen pystytty vastaamaan (Hanhinen & Rintala 2012, 2).

Nykyinen palvelurakenne missä perheiden tuki jakautuu erillisiin yksiköihin ja asiakkuuksiin on osoittautunut nykyisessä yhä monimutkaistuneemmassa yhteiskunnassa toimintakyvyltään riittämättömäksi. 1980 -luvulta asti kehitys on ollut sitä, että työskentely on muuttunut yhä ongelmakeskeisemmäksi ja painopiste yhä korjaavampaan suuntaan. Tämä on tarkoittanut sitä, että nykyään tarvitaan lastensuojelun asiakkuus, jotta perhe voi saada kodinhoidollista tukea. (Kananoja ym. 2013, 53.) Myös Hanhisen ja Rintalan laatiman selvityksen mukaan (2012, 38-39) peruskotiavun puute nähdään ongelmana avohuollon palveluissa. Tämän hetkisen julkisen keskustelun perusteella tähän näyttäisi tulevan pikaisestikin muutoksia.

Muita keskeisiä ongelmia avohuollon palveluissa nähtiin yleisesti perhetyön saatavuus kysynnän lisääntyessä sekä tukiperheiden ja tukihenkilöiden vähyys. Ongelmana nähtiin myös, että

avohuolto ei kykene vastaamaan nykynuorison moniongelmaisuuteen, mikä näkyy mm. tilastoissa erityisesti 16-17 -vuotiaiden lisääntyneinä huostaanottoina. Huolestuttavaa on myös se, että avohuollon työntekijät eivät kykene vastaamaan perheessä esiintyvään väkivallan kokemukseen. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että työntekijät eivät jostain syystä puutu väkivaltaan tai uskalla kohdata sitä, vaikka tilastot osoittavat selvästi, että 63 % sijoitetuista lapsista on kokenut väkivaltaa perheessä. Voimattomuutta lisää se, että väkivaltaisuuksien hoitamiseen tarvitaan hoitopaikkoja, joiden saatavuus on useilla paikkakunnilla hyvin vähäistä. (Hanhinen & Rintala 2012, 38-43.)

Nykyisen kehityksen myötä palvelurakennemuutos on perusteltu ja tärkeää toteuttaa. Tulevaisuuden visiona Suomessa vuosina 2020-2030 nähdään uusi palvelurakenne, jossa esimerkiksi lapsella olisi syntymästään peruskoulun loppuun asti yksi asiakkuus yhteisiin palveluihin eikä useita eri asiakkuuksia. Ennen kuin suuri palvelurakennemuutos toteutetaan, tarvitaan myös pikaisia muutoksia nykyisiin käytäntöihin. Näitä kiireellisten toimenpide-ehdotuksen toimeenpaneminen toisi toivon mukaan ratkaisuja tarpeeseen saada siirrettyä lastensuojelun tekemää työtä enemmän peruspalveluihin. (Kananoja ym. 2013, 53-54; 57-58.)

3 Lastensuojelu

Sirpa Taskinen (2007, 8) toteaa lastensuojelun soveltamisoppaassa, että lain mukaan lastensuojelun tarkoitus on turvata lapsen turvallinen kasvu ja kehitys silloin kun omat vanhemmat eivät siihen itse kykene. Lainsäädännön mukaan vanhemmilla on ensisijainen vastuu lapsista, mutta yhteiskunnalla on vastuu lapsesta, jos tämän kehitys ja kasvu häiriintyy vakavasti. Lapsen tulee saada hellyyttä ja ymmärrystä ja turvaa sekä häntä tulee tukea ja edistää aikuisuuteen ja vastuullisuuteen kasvamisessa. (Sosiaaliportti 2013c.)

Peruspalveluissa ehkäisevässä ja ennaltaehkäisevässä perhetyössä painopiste on ohjauksessa ja neuvonnassa sekä riskien selvittämisessä ja ongelmien kasautumisen ehkäisemisessä. Lastensuojelua toteutetaan ehkäisevänä työnä peruspalveluna mm. neuvoloissa, päivähoitossa, kouluissa, päivähoitossa, mielenterveys- ja päihdepalveluissa sekä terveydenhuollossa (Taskinen 2007, 12). Isoimmissa kaupungeissa toimii myös erillisiä ennaltaehkäisevän lastensuojelun yksiköitä (T. Saarnio, henkilökohtainen tiedonanto 14.4.2014).

Korjaavaa perhetyötä tehdään silloin, kun perhe on jo lastensuojelun asiakkaana, ja huoli perheen kyvystä huolehtia lapsistaan on suuri ja voimakkaampaa ja tarvitaan voimakkaampaa väliintuloa. Erityispalveluna toimii lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu, jonka toimintaa kuuluvat: lastensuojelutarpeen selvitys, avohuollon tukitoimet, lapsen kiireellinen sijoitus, huostaanotto, sijaishuolto (kiireellisessä sijoituksessa ja huostaanotossa) sekä jälkihuolto. (Taskinen 2007, 13.)

Lastensuojelun toiminnan periaatteisiin kuuluu lapsen edun huomioon ottaminen YK:n yleissopimuksen mukaisesti. Suomi on ratifioinut sopimuksen Suomen lakiin vuonna 1991. Yleissopimuksesta on tiivistetty ns. kolme kovaa P:tä, jotka ovat 1) lapsen erityisen suojelun (protection), 2) yhteiskunnan tarjoaman oikeudenmukaisen osuuden taloudellisista sen varoista (provision) sekä 3) lapsen osallistuminen/kuuleminen päätöksenteossa (participation). (Sosiaaliportti 2013a). Taskinen (2007, 15) määrittelee lapsen etu-käsitettä siten, että lastensuojelussa tehtävien ratkaisujen on tuettava lapsen myönteistä kehitystä. Hän jatkaa, että lapsen kuuleminen tarkoittaa sitä, että erityistä huomiota on kiinnitettävä lapsen mielipiteisiin ja toiveisiin ja että kaikki työskentely on lapsilähtöistä eli lähtee lapsesta ja hänen tarpeista.

Periaatteena lastensuojelussa on se, että lapsen vanhempia ja huoltajia tuetaan heidän kasvatustehtävässään ja avohuollon tukitoimet toimivat ensisijaisina apukeinoina huostaanottoon ja sijaishuoltoon nähden. Tukitoimien tulee olla riittäviä ja sopivia lapsen edun mukaisen huolenpidon toteuttamiseen. Jos tukitoimet eivät ole tarkoituksenmukaisia, mahdollisia tai riittäviä, lapsi on otettava huostaan. (THL 2014). Huostaanoton tulee olla aina viimesijaisin vaihtoehto ja mikäli sijoitukseen päädytään, on tärkeää toimia perheen jälleenyhdistämisen eteen. Tällöin huostaanotto pitää purkaa heti kun perusteita huostaanotolle ei enää ole. (Taskinen 2007, 14-17.)

Lastensuojelun järjestäminen on kunnan tehtävä. Lapsi tulee lastensuojelun asiakkaaksi usein niin, että lapsen kanssa työskentelevä työntekijä huomaa lapsessa huolenaiheen tai sitten kyseessä on perhe, joka on ollut pitkään toimeentulotukiasiakas. Lastensuojeluilmoituksen voi tehdä myös perheenjäsen tai esimerkiksi naapuri. Ilmoitusvelvollisuus koskee sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöitä, opetustoimen, nuorisotoimen, poliisin, uskonnollisen yhteisön, turvapaikanhakijoiden vastaanottokeskuksen, hätäkeskuksen sekä iltapäivätoiminnan henkilöstöä tai näissä paikoissa toimivia luottamushenkilöitä. (Taskinen 2007, 30.)

Perhe tulee lastensuojelun asiakkaaksi yleensä ulkopuolisen tahon tekemän lastensuojeluilmoituksen seurauksena. Lastensuojelun viranomaisella on velvollisuus selvittää, vaatiiko lastensuojeluilmoituksessa esitetty huoli lastensuojelun toimenpiteitä. Viranomaisen on tehtävä seitsemän päivän kuluessa arvio siitä, tehdäänkö perheen kohdalla lastensuojelun tarpeen selvitys. Mahdollinen selvitys pitää tehdä kolmen kuukauden sisällä ilmoituksesta. Selvityksen perusteella päätetään alkaako lastensuojelun asiakkuus. Mikäli lapsi on välittömässä vaarassa, voidaan hänen kohdallaan tehdä kiireellinen sijoitus. (Taskinen 2007, 32.)

Olemme saaneet lastensuojelun toteutumisesta Suomessa sellaisen kuvan, että lainsäädäntö on hyvää, mutta käytännössä se monessa suhteessa kuitenkin toteudu. Näihin puutteisiin on pyritty vastaamaan viimeksi uudella lastensuojelulaillla, joka uudistui 1.1.2008. Sen taustalla

on muun muassa tarve tehostaa lapsen ja perheen osallisuutta ja oikeusturvaa, parantaa viiranomaisten yhteistyötä, täsmentää kunnan velvollisuuksia lastensuojelutyössä, perheiden avun saamisen tehostaminen sekä varhaisempaan tukeen panostaminen. (Kananaja ym. 2013, 21.)

4 Perhetyö avohuollon tukitoimena

Stakesin (nykyinen THL) lastensuojelun kehittämisohjelmalle tekemän selvityksen mukaan Lastensuojelun perhetyö on 2000 -luvulla kehittynyt ammattina ja toimintamuotona ja sen asettuminen palvelujärjestelmään on hyvin erilaista eri alueilla. Lastensuojelun perhetyön kirjo on laaja niin sisällöllisesti kuin palveluntuottajankin näkökulmasta. Keskeisimpinä haasteina, lastensuojelun avohuollon ja perhetyön selkiyttämisessä nähdään, että perhetyön ydin tehtävät tulevat selkeimmäksi ja asiakkaat ja kansalaiset ymmärtävät, mitä he saavat kun heille tarjotaan avohuollon tukitoimia, perhetyötä tai perhekuntoutusta. (Heino 2008, 3; 61-62.) Sosiaalityö on ammatillistumisen myötä eriytynyt ja erikoistunut ja eri palveluntuottajat ovat erikoistuneet omaan erikoisosaamiseen. Kehitys kulkee koko ajan siihen suuntaan, että työprosesseja ja menetelmiä halutaan systematisoida ja kriteerit asiakkuuteen tarkentuvat. Lisäksi haasteena ammatillistumisessa on se, että niin sanottu peruskotiapu on jäänyt vähäiseksi, sillä sitä on monessa kunnassa vähennetty. (Myllärniemi 2007, 8.)

Totesimme perhetyöstä kertovaa kirjallisuutta lukiessamme, että jokaisessa kirjassa tai kunnan Internetsivulla on hieman toisistaan poikkeava määritelmä perhetyöstä. Tosin se mielestämme johtuu pitkälle siitä, että samaa ilmiötä on kuvattu eri käsitteiden avulla ja eri painoituksin. Vilén, Seppänen, Tapio ja Toivanen (2010, 24-25) toteavatkin, ettei perhetyölle ole olemassa tarkkaa määritelmää eikä sitä ole laissakaan sen tarkemmin määritelty. Tämä on aiheuttanut työkentällä ihmetystä, kun työntekijöillä itsellään on erilaisia käsityksiä siitä mitä voi kutsua perhetyöksi ja mikä taas ei kuulu perhetyön nimikkeeseen alle. Lastensuojelulain mukaan perhetyöllä kuitenkin tarkoitetaan yhtä avohuollon tukitoimea (Järvinen, Lankinen, Taa-jamo, Veistilä & Virolainen 2012, 81).

Vilén ym. (2010, 24) määrittelevät, että perhetyöksi voidaan katsoa kaikki perheiden kanssa tehtävä työ. Myllärniemi (2007, 6) toteaa tutkimuksessaan, että perhetyön toiminnan keskiössä ovat lapset ja heidän vanhempansa, ja perhetyö kohdentuu tähän ydinperheeseen. Perhetyön keskeisiä tunnusmerkkejä on Rönkön ja Rytkösen (2010, 40-41) se, että sitä tehdään lähellä perheen omaa arkielämää ja keskustelut liittyvät arjessa tapahtuviin asioihin ja työtä tehdään arjessa perheen kotona. Sisällöllisiä tavoitteita he mainitsevat useita, joista tunnusomaisimpina ovat esimerkiksi perheen elämänhallinnan ja voimavarojen lisääminen sekä arjessa jaksamisen vahvistaminen, lapsen kokemusten ja tarpeiden näkyväksi tuominen sekä ongelmien ja haasteiden käsittely perheen vuorovaikutuksen, parisuhteen, vanhemmuuden ja

kasvatuskysymysten näkökulmista. He lisäävät tähän vielä, että työtä tehdään asiakaslähtöisesti perheen tarpeista käsin, jolloin jokaiselle perheelle pyritään löytämään sopivin työmuoto.

Edellisten määritysten mukaisesti Järvisen ym. (2012, 84) puhuvat myös, että perhetyö on konkreettista tukea ja apua, jota tapahtuu yleensä perheen kotona. Tämä tarkoittaa ohjausta perheen arjessa sekä vuorovaikutustilanteisiin perheenjäsenten kesken. Järvinen ym. muistuttavat lisäksi, että perhetyö on aina interventio perheen yksityiselämään ja siinä on aina läsnä tuen lisäksi kontrollin elementti. Tämä tarkoittaa sitä, että perhetyössä havainnoidaan ja arvioidaan perheen arkea ja lasten hyvinvointia ja siksi sillä on tiivis yhteys lastensuojelun arviointiin. Perhetyöntekijältä vaaditaan siksi erityistä tietoa lapsen kasvatuksesta ja kehityksestä ja lapsen tarpeista. Jaana Syrjälä (2010, 7) puhuu kirjassaan ”Hyvän arjen puolesta”, että osaamista tarvitaan lisäksi parisuhdeongelmien hoitamisesta, talouden hallinnasta sekä arjen rakentamisesta. Tätä osaamista tarvitaan myös Järvisen ym. (2012, 112-113) mukaan, joiden mukaan perhetyö kohdentuu arjen hallinnan ja toimintakyvyn tukemiseen, parisuhteen ja vanhemmuuden tukemiseen, lasten hoidossa ja kasvatuksessa ohjaamiseen, lapsen edun turvaamiseen, perheen vuorovaikutustaitojen tukemiseen sekä sosiaalisen verkoston vahvistamiseen.

Eri kirjojen määrittelyjen lisäksi on ollut mielenkiintoista lukea miten eri kunnat määrittelevät perhetyön käsitteen. Meillä oli käytössä Lohjan kunnasta paperinen versio työnkuvasta, mutta muuten etsimme määritelmiä kuntien Internetsivuilta. Havaintojemme mukaan kunnat ovat hyvin vaihtelevasti kertoneet perhetyön sisällöistä omilla sivuillaan. Yleinen tapa on vain mainita, että perhetyötä tarjotaan ko. kunnassa, mutta sen sisällöstä ei ole sen tarkemmin kerrottu. Niiden kuntien sivuilla, joista löysimme määritelmät, sisällöt vaihtelivat. Tämä johtuu varmasti siitä, että perhetyö on niin moninaista ja sitä tehdään muuallakin kuin lastensuojelun avopalveluissa.

Lohjan kaupungin (2011a) määrittelyn mukaan perhetyön tarkoituksena on edistää ja tukea lapsen myönteistä kasvua ja kehitystä sekä tukea ja vahvistaa vanhempien kasvatuskyyä ja -mahdollisuuksia. Lohjan Perhetyöntekijät ovat virallisen määritelmän lisäksi kirjanneet seuraavia perhetyön tunnusmerkkejä: se on keskustelua ja kuuntelua sekä toiminnallisia menetelmiä, lapsen äänen esiin tuomista, perheen voimavarojen tunnistamista ja lisäämistä sekä yhteistyötä perheessä toimivien viranomaisten kanssa (Lohjan avohuollon perhetyö 2011). Toisena esimerkkinä kunnan perhetyön määritelmästä on Helsingin kaupunki (2013) jolla on hyvin samankaltainen määritelmä kuin Lohjalla, mutta sen lisäksi siinä mainitaan erikseen arjen hallinta sekä lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen vahvistaminen.

Perhetyön sisällön tavoitteiden lisäksi perhetyölle on olemassa myös muita merkittäviä tavoitteita, joilla on yhteiskunnallista että inhimillistä merkitystä. Järvinen ym. toteavat (2012, 12-13), että perhetyön toivotaan vähentävän huostaanottoja, ja toisaalta perhetyö tuo taas näkyväksi perheen ongelmat ja sen kautta voidaan turvata lapsen turvallinen kehitys ja kasvu ryhtymällä tarvittaessa voimakkaampiin lastensuojelullisiin toimenpiteisiin. Korjaavan elementin lisäksi perhetyön toivotaan olevan myös ennaltaehkäisevämpää eli tilanteeseen puututaan ennen kuin perheen tilanne on ehtinyt kriisiytyä.

YK:n ihmisoikeuksien sekä siitä johdetun lastensuojelulain määräyksen mukaan vaikka perhetyötä tehdäänkin yhteistyössä perheen ja perheenjäsenten kanssa, keskiössä on kuitenkin aina lapsen etu ja sen turvaaminen (Sosiaaliportti 2013b; Myllärniemi 2007, 7). Myllärniemi (2007, 7) toteaa tässä yhteydessä, että lapsen etu toteutuu parhaiten juuri läheissuhteissa, jolloin perhetyön kohdentuminen vanhemmuuden ja perheen tukemiseen ajaa parhaiten lapsen etua. Asiakassuunnitelmaan on kirjattava päätös annettavasta perhetyöstä ja sen tavoitteista ja työskentelyn tulee olla tavoitteellista, suunnitelmallista ja sen tarve yhdessä tavoitteiden kanssa kartoitetaan heti kun työskentelyprosessi alkaa. Jotta perhe saataisiin motivoitua ja sitouttamaan yhteiseen työhön, tarkoituksena on, että suunnitelmat laaditaan yhteistyössä perheen kanssa. (Sosiaaliportti 2013b.)

Kuten edellisistä määritelmistä huomaamme, tietyt sisällöt ovat kaikille hyvin pitkälle yhteisiä. Perheen tarpeista ja tilanteesta riippuu, mihin kussakin perheessä työskentely painottuu. Myllärniemi (2007, 24) puhuu perhetyön orientaatiokehyksistä, jotka suuntaavat työn focusta. Perhetyö voi painottua 1. perheeseen, 2. vanhemmuuteen/vanhempaan, 3. lapsen yksilöivään kehitykseen tai 4. lapsen suojelun orientaatioon. Perhetyössä jokainen näistä neljästä painopisteestä ovat enemmän ja vähemmän läsnä käytännön työssä, riippuen perheen todellisesta tilanteesta sekä työntekijän näkemyksestä perheen tilanteesta.

4.1 Vanhemman tukeminen

Tavallisin painopiste perhetyössä on lapsen vanhempi ja erityisesti vanhemmuus. Vanhemmuustyössä tai vanhemmuuden tukemisessa toiminta ja tulkinnat kohdistuvat lapsi-vanhempi suhteeseen ja vanhemmuudessa on kyse pitkälti vuorovaikutustapahtumasta lapsen ja aikuisen välillä. Vanhemmuustyöstä tulee kuitenkin ottaa erilleen vanhemman kanssa työskentely, jossa käydään läpi "aikuisten asioita, aikuisten kesken". Käsittelemme vanhemmuutta nimenomaan tästä jälkimmäisestä näkökulmasta, sillä jonkinlainen rajanveto eri teemojen välille täytyi tehdä, koska ne kietoutuvat hyvin paljon yhteen. Selvää kuitenkin on, ettei lapsen näkökulmaa voi rajata kokonaan pois kun on kyse vanhemmuudesta.

Jos vanhemmillä ei ole kokemusta lapsista tai lapsen hoidosta, uusi elämäntilanne voi aiheuttaa pelkoja ja epävarmuutta. Se, millaisia kokemuksia vanhemmalla itsellään on lapsena olemisesta, vaikuttavat siihen, miltä lapsen saaminen tuntuu jo odotusaikana. Vanhemmuuteen liittyy osaltaan myös sisäisen lapsen löytämistä eli sitä, että vanhempi käy läpi oman lapsuutensa vaiheita ja kokemuksia. Tämä auttaa vanhempaa kohtaamaan omat lapsensa ja ymmärtämään heidän tarpeitaan. (Vilén ym. 2010, 126-127.) Kun vanhemman kanssa työskennellään, keskeistä on se, että vanhemman omia tunnekokemuksia ja taustoja kohdataan ja käydään läpi. Lapsen suhde vanhempaan jätetään tällöin taka-alalle ja ajatuksena on, että vanhemman hyvinvointi vaikuttaa lapseen. (Myllärniemi 2007, 27.) Kankkonen ja Suutarla (2006, 5-8) esittävät Vanhemman työkirja -oppaassa erilaisia vanhempana olemisen ”tyylejä”, joita on hyvä miettiä myös omalla kohdalla. Näitä tyylejä ovat täydellisyyttä tavoittelevat vanhemmat, ylisuojelevat vanhemmat, turvattomuutta luovat vanhemmat, lapsen itseluottamuksen tuhoavat vanhemmat, lasta miellyttävät vanhemmat ja lastaan kunnioittavat vanhemmat.

Vanhempien on tärkeää ymmärtää omaa menneisyyttään ja kantaa siitä vastuuta myös sen vuoksi, että vanhempi voi antaa lapselleen vain sitä mitä itse on aikanaan saanut (Hellsten 1994, 158). Tämä tarkoittaa Hellstenin (1993, 67) mukaan sitä, että kaikki se mitä vanhempi ei itsessään suostu kohtaamaan siirtyy lasten kohdattavaksi eli toisin sanoen lapsi joutuu kantamaan vanhempiensa pimeitä puolia jos tämä ei ota itse niistä vastuuta. Hän kuvaa tätä esimerkillä äidistä joka on elämässään suostunut ”tunkioksi, johon muut kaatavat jätteitään”. Tämä johtuu siitä, että lapsena hänen omat vanhemmat ovat kaataneet omat kipunsa hänen kannettavaksi. Tämän taipumuksen äiti siirtää myöhemmin omille lapsilleen. Samalla tavoin jos äiti ei ole lapsuudessa oppinut purkamaan vihaa ja raivoa rakentavalla tavalla, hän kaataa sen todennäköisesti lapsiinsa.

Menneisyyden pohtimiseen on tietoa muun muassa Vanhemmuuden työkirja -oppaassa. Siinä kartoitetaan muun muassa sitä, mitä vanhempi lapsena teki kokiessaan turvattomuutta, oliko hän usein huolissaan omista vanhemmistaan, kokiko hän usein syyllisyyttä ja häpeää, vaadittiinko aina hyvää koulumenestystä, oliko vanhemmat häntä kohtaan kriittisiä tai joutuiko hän usein kokemaan pelkoa vanhempiensa käytöksen takia. (Kankkonen & Suutarla 2006, 9-12.)

Vilén ym. (2010, 130) kirjoittavat hekin myös siitä, että vanhemman olisi panostettava omaan hyvinvointiinsa. Hyvinvointiin liittyviä kysymyksiä ovat Kankkosen ja Suutarlan (2006, 39-40) mukaan mm. terveelliset elämäntavat, mielekäs tekeminen ja riittävä lepo ja rentoutuminen. Se, että huolehtii itsestään edesauttaa sitä, että vanhempi jaksaa olla johdonmukainen ja pitää kiinni selkeistä ohjeista lapsen kanssa. Saarnio toteaa (2004, 243) edellä mainittuihin seikkoihin liittyen ikään kuin yhteenvetona, että ”riittävä vanhemmuus vaatii aikuiselta hyvää itsetuntoa ja tietoisuutta omista tunteistaan ja tarpeistaan”.

Keskeistä vanhemmuuden kannalta on myös se, että jos vanhempi ei jaksaa tai pärjää jossakin tilanteessa, hän uskaltaa ja osaa pyytää apua ja mahdollisesti pystyy myös myöntämään, ettei selviä vanhemmuuden vastuusta. (Järvinen, ym. 2012, 131.) Samoin Hellsten (1999, 169-170) painottaa kirjassaan että vanhempi saa olla kyvytön selviytymään yksin, mutta hänen vastuulleen on tunnustaa kyvyttömyytensä ja hakea itselleen apua. Se, että ihmisellä on raskaita kokemuksia elämässään, ei tee kyvyttömäksi, vaan se, että hän ei käsittele ongelmiaan. Järvinen ym. (2012, 188-189) painottavat sitä, että huolen puheeksi ottamiseen tulee aina liittyä lupaus siitä, että ko. asialle voi tehdä jotain. Asiakkaan tulee saada kokemus siitä, että asiat paranevat.

Riskitekijöitä vanhemmuuden riittävyden suhteen luovat yleisimmin psyykkiset sairaudet, päihdeongelma tai puutteellinen kyky hoivata lasta. Jokaisella vanhemmalla on kuitenkin voimavaroja ja vahvuuksia, joita työntekijän tulee aktiivisesti tunnustaa ja puhua niistä vanhemmille. (Järvinen ym. 2012, 127.) Edellä mainittujen ongelmien kanssa painivien vanhempien voimavarojen löytymisen rinnalla vanhempi voi alkaa tiedostaa omaa muutostarvettaan elämänvalintojen suhteen. Ihmistä ei voi pakottaa kuitenkaan muuttumaan vaan muutoshalu syntyy aina sisäisen kasvuprosessin myötä jossa työntekijältä kysytään taitoa herätellä ja vahvistaa tahtoa muutokseen. (Hovi-Pulsa, 2011, 79.)

Vanhemmuutta voidaan perhetyön valmiuksilla Järvisen ym. (2012, 113) mukaan tukea kartoittamalla ja pohtimalla erilaisia rooleja, vahvuuksia ja kehittämiskohteita perheessä sekä keskustelemalla vanhemmuuden iloista ja vastuista. Vanhemmuuden roolikartta on suosittu työväline, sillä sen avulla voidaan vanhemmuuden eri rooleja suhteessa lapseen tarkastella jäsennellysti (Saarnio 2004, 252). Mannerheimin lastensuojeluliiton vanhempainnetti (a) antaa myös vinkkejä pohdittaviksi asioiksi. Sivustolla kehoitetaan vanhempaa kuuntelemaan myös omia tarpeita ja tapaamaan ystäviä ja käymään omissa harrastuksissa. Tärkeää on ymmärtää, että jokaisella vanhemmalla on vahvuuksia ja voimavaroja, mutta usein ne voivat olla ”piilossa”, jolloin työntekijän rooli on myös tunnustaa ja huomata niitä (Järvinen ym. 2012, 127). Lisäksi Hellsten (1999, 110-11) painottaa, että hyvä vanhemmuus ei ole täydellistä vanhemmuutta, vaan se on sopua oman epätäydellisyytensä kanssa.

4.2 Lapsen kasvun ja kehityksen tukeminen

Kasvatuksella viitataan kaikkiin niihin välillisiin ja välittömiin toimiin ja tekijöihin, joilla pyritään vaikuttamaan ja joilla on vaikutusta kasvatettavaan. Tavoitteena on, että kasvatettava pystyy selviytymään itsenäisesti elämässä eli niin sanotusti hallita todellisuutta. (Karling, Ojanen, Sivén, Vihunen, Vilén 2008, 32.) Vilénin ym. (2010, 153) mukaan yksi perhetyön keskeisistä tehtävistä on tukea vanhempia lapsen kasvatuksessa. Kasvatuksen sanotaan olevan hyvän vuorovaikutussuhteen rakentamista lapsen ja vanhemman välille ja usein tukea tarvi-

taan silloin, kun lapsen käytös on haastavaa tai vanhempi kokee, ettei hänellä ole keinoja kasvattaa häntä. Usein kuultu sanonta "vanhemmuus on tänä päivänä hukassa" tarkoittaa Järvisen ym. (2010, 127) mukaan juuri sitä, että vanhemmat eivät osaa eivätkä ole tietoisia, kuinka lasta kasvattaa ja ohjata elämän eri tilanteissa. Vanhemmat eivät näytä löytävän enää selviytymiskeinoja ongelmatilanteisiin.

Perhetyöntekijöiden tehtävä on Järvisen ym. (2007, 130) mukaan lisätä vanhempien kasvatustietoisuutta, eli tietoa ja ymmärrystä lapsen kasvusta ja kehityksestä ja niihin liittyvistä asioista. Lasten vanhemmat vastaavat ensisijaisesti lapsen kasvatuksesta ja tekevät lasta koskevat päätökset. Työntekijän rooli on rohkaista vanhempaa olemaan lapsen kasvattaja ja hänen tulee toimia vanhemman kanssa yhdessä ja antaa tarvittaessa palautetta siitä miten vanhempi kasvattaa lastaan. Tärkeää on kuunteleminen ja vanhempien kasvatustapojen ja siihen liittyvän arvopohjan ymmärtäminen. Työntekijän tulee ymmärtää, että asiakasvanhemman kasvatuskäytännöt saattavat poiketa paljon toistaan, jolloin asiaa pitää arvioida sen perusteella aiheuttaako menetelmä vahinkoa lapselle vai ei.

Yksi kasvatusten menetelmä, jossa työntekijä voi perhettä auttaa on se, että vanhemmille annetaan tietoa lapsen kehitysvaiheista. Työntekijän tulisi olla tietoinen vanhempien käsityksistä lasten ikäkausiin liittyen ja huolehtia siitä, ettei heille ole muodostunut vääriä käsityksiä niistä. Työntekijän tehtävänä olisi oikaista nämä vääristymät ja painottaa myös sitä, että lapset ovat erilaisia keskenään. Olisi myös tärkeää keskustella vanhempien kanssa siitä, millaisena he itse näkevät lapsensa, millaisia vahvuuksia heillä on ja miten lasta voitaisiin mahdollisesti tukea. (Vilén ym. 2010, 153-154.).

Tärkeä osa lapsen kasvatuksessa on tunteista puhuminen ja etenkin se, että negatiivisia tunteita saa kokea ja näyttää. Jotta lapsi kasvaa itseään arvostavaksi ja oikealla tavalla itseään puolustavaksi aikuiseksi, lapsen on saatava näyttää tunteita laidasta laitaan eli toisin sanoen lapsi saa kiukutella ja hänellä saa olla paha mieli. Vanhempia olisikin hyvä muistuttaa siitä, että normaali tunne-elämään mahtuu kaikenlaisia tunteita. (Vilén ym. 2010, 154.) Tämä on tärkeää, ei vain lapsen kohdalla vaan myös aikuiselle kaikki tunteet ovat sallittuja, ja tunteille on aina syytä. Hellsten (1994, 39-43) puhuu kirjassaan "Virtahepo Olohuoneessa" niistä seurauksista ihmisen elämässä, kun tällä ei ole ollut lapsuudessa "tilaa" ilmaista tunteitaan. Mannerheimin lastensuojeluliiton (2014) sivuilla viitataan samaan aiheeseen: "Vihaisiin tunteisiin on kaikilla lupa. Oikeus vihan tunteeseen ei kuitenkaan anna oikeutta tehdä mitä tahansa." Hellsten (2009, 106) puhuu toisessa kirjassaan myös anteeksiantamisen ja -saamisen tärkeydestä. Moni vanhempi pelkää pyytää lapseltaan anteeksi, koska pelkää paljastuvansa heikoksi ja näin menettävän auktoriteettinsa. Näin ei kuitenkaan ole, vaan lapset kunnioittavat vanhempia, jotka uskaltavat paljastua myös heikoiksi.

Rajojen asettamisessa vanhemmillä on usein tuen tarvetta ja tärkeää olisi yhdessä vanhempien kanssa miettiä sitä, mitä asioita perheessä rajoitetaan ja miksi. Lapsi tarvitsee rajoja ja pienestä pitäen ja niiden taustalla voi olla esimerkiksi turvallisuus ja hyvät käytöstavat. Lasta tulisi rajoittaa rauhallisesti ja johdonmukaisesti ja lapselle täytyy perustella ikätaso huomioon ottaen miksi jotain asiaa ei saa tehdä. (Vilén ym. 2010, 154, 158.). Rajojen pitäminen tarkoittaa Hellstenin (2009, 109-110) mukaan myös sitä, että vanhempi pitää rajoja itsensä ja lapsensa välillä eli näkee lapsessa olevan "sinä" eikä hän ole siis osa meitä. Lapsi ei ole vanhempia varten vaan vanhemmat lasta varten, jolloin rakastamisen tulee johtaa siihen, että lapsi erottuu vanhemmista ja kasvaa erilliseksi olennoiksi. "Kyse on siitä, että ymmärrän, mistä minä lopun ja mistä muut alkavat" (Hellsten 1993, 66).

Rajojen asettaminen ei aina ole helppoa, toteaa ja allekirjoittaa varmasti jokainen äiti tai isä. Muun muassa Mannerheimin lastensuojeluliiton vanhempainnetti-sivustolla (c) kerrotaan lapsen rajoittamisesta seuraavaa: lapsi voi huutaa, paiskoa ovia tai mököttää kokiessaan pettymystä, eikä se ole vanhemmilleen mitenkään palkitsevaa. Vanhempi saattaa kokea helposti syyllisyyttä, eikä uskokaan enää omiin perusteluihin lapsen itkiessä ja huutaessa. Vanhemman tulee kuitenkin seistä sanojen takana eikä antaa periksi, sillä usein jatkuessa tällainen periksi antaminen koituu lapsen vahingoksi; lapsi ei enää usko että vanhempi tarkoittaa mitä sanoo ja uskottavuus vanhempaa kohtaan vähenee.

4.3 Parisuhteen tukeminen ja eron käsittely

Saarnio toteaa artikkelissaan Perhetyö lastensuojelussa, että perhetyössä on perinteisesti kiinnitetty huomiota vahvasti vanhemmuuteen, mutta tänä päivänä on ymmärretty paremmin myös parisuhteen tukemisen merkitys (Saarnio 2004, 252). Vilén ym. (2010, 120-121) näkevät vanhempien parisuhteen perheen ydinsuhteeksi, jonka vahvistaminen varhaisessa vaiheessa koetaan lapsen ja koko perheen hyvinvoinnin kannalta arvokkaaksi ja ennaltaehkäiseväksi perhetyöksi. Siihen, että parisuhde toimii ja se on tyydyttävä, vaikuttavat monet tekijät, joihin parit voivat omalla työskentelyllään vaikuttaa (Järvinen ym. 2012, 119). Parisuhde on yksi elämämme tärkeimmistä suhteista, joten hyvinvoivalla ja hoidetulla parisuhteella on luonnollisesti positiivisia vaikutuksia elämäämme ja läheisiimme (Väestöliitto a 2013). Puolisot saattavat nähdä laadukkaan suhteen erilailla eri elämänvaiheissa ja -tilanteissa. Sillä, millaisen kuvan parisuhteesta on saatu kotoa, on vaikutusta yksilön omaan parisuhteeseen. (Järvinen ym. 2012, 119).

Parisuhteen onnistumiseen vaikuttavat parin keskinäinen kyky ratkaista ongelmia, taito luoda tilanteita, jotka tuovat iloa kummallekin puolisolalle sekä puolisoitten väliset tunnetaidot ja emotionaalinen lahjakkuus. Lisäksi rakkaus ja yhteisen historian arvostuksen sanotaan edistävän suhteen pysyvyyttä. (Järvinen ym. 2012, 119.) Hieman toisin sanoin mutta samankaltai-

nen näkemys pitkästä ja toimivasta suhteesta on myös Minna Salmella (2012) Väestöliitosta. *Pari & Perhe* -lehden artikkelissa hän sanoo, että parisuhteen elementtejä ovat rehellisyys ja aitous, kyky joustaa ja tehdä kompromisseja sekä kyky ilmaista toiveita ja ajatuksia toisilleen. Vilen ym. (2010, 121) puhuvat toimivasta vuorovaikutussuhteesta pitkän parisuhteen mahdollistajana.

Järvinen ym. (2012, 120) listaavat tunne-elämän haasteita, joita parisuhteessa voidaan käsitellä. Näitä ovat kommunikaatio, läheisyys, tunteiden ilmaiseminen ja riippuvuus. Riippuvuuteen ja läheisyyteen liittyen Tommy Hellsten (2005, 184-185) näkee tärkeänä, että terve parisuhde rakentuu terveelle itsetunnolle, jossa puoliset kunnioittavat toistensa persoonaa eivätkä perusta suhdetta vaatimuksiin, toiseen takertumiseen tai pelkkien omien tarpeiden tyydyttämiseen. Lisäksi on muita teemoja, joista parisuhteen sisältö voi Järvisen ym. mukaan myös koostua. Niihin kuuluvat muun muassa talouteen liittyvät asiat, kuten rahankäyttö, valta, rajat suhteessa ympärillä oleviin ihmisiin kuten ystäviin ja sukulaisiin, seksuaalisuuteen, koti- töihin, vapaa-aikaan sekä suhteen jatkamiseen liittyvät asiat. Parisuhteen jatkuvuuden ja hyvinvoinnin kannalta Hellsten (2009, 95) painottaa muiden läheisten suhteiden tärkeyttä. Tällöin puolisoon ei kohdistu liikaa pettymyksiä ja odotuksia, kun muut suhteet tyydyttävät osaltaan puolison tarpeita.

Kun kaksi ihmistä elää läheisessä suhteessa toisiinsa, ei riidoilta voi välttyä. Itse asiassa konfliktit nimenomaan mahdollistavat ja synnyttävät läheisyyttä, sanoo Hellsten (1993, 146-148), koska ilmaistessaan vihaa ts. tunteita ihminen paljastaa omaa itseään ja haavoittuvuuttaan. Salmi (2012) jatkaa ja toteaa että ”riita on hyvä renki mutta huono isäntä”. Tämä tarkoittaa, että riitelyn tulee pysyä hallinnassa, ja yhtä tärkeää on, että riidat sovitaan ja osataan pyytää anteeksi. Rakentava riitely tarkoittaa sitä, että puoliset puhuvat toisilleen kunnioittavaan sävyyn, käyttävät minä -muotoa puhuessaan, välttelevät toisen tulkitsemista ja keskeyttämistä sekä malttavat kuunnella toisiaan. (Kraft, 2010). Haukkuminen, hyökkääminen ja toisen syytely eivät johda hyvää lopputulokseen (Väestöliitto b 2013).

Vaikka edellä totesimme riitelyjen kuuluvan myös pitkiin ja toimiviin parisuhteisiin, ongelmat parisuhteessa ja niihin liittyvä riitely on useiden tutkimusten mukaan keskeinen tekijä mikä vahingoittaa perheen lasta. Ratkaisevaa on siis miten riitelee. Huolestuttavaa on se, kuinka vanhemmat pitävät riitelyä yleisesti suorastaan tarpeellisena lapsen saada kokea. Vanhempia tulisi kuitenkin selkeästi neuvoa ja opastaa, että lasta ei tarvitsisi altistaa riitelylle, vaan riidat tulisi hoitaa kahden kesken. Mikäli tähän ei ole aina mahdollista, on tärkeää puhua lapselle, että riidat eivät johdu hänestä ja sillä tavoin lapsi voi vapautua kokemasta syyllisyyttä riitelystä. (Salo 2011, 116-118.)

Riitely ja sen taustalla olevat syyt saattavat välillä johtaa eroon. Ero onkin joskus ainut "terve" vaihtoehto, toteaa Tommy Hellsten (1999, 79-83) ja viittaa mm. sen kaltaisiin ongelmiin missä toinen on päättänyt kasvaa ulos vanhasta toimimattomasta suhteesta, joka on kenties hyväksikäyttösuhde, ja toinen on "päättänyt jäädä paikoilleen". Matilainen (2010, 132) puhuu myös kirjassaan, että erotilanteessa lapselle ei usein kerrota eron syistä ja ero saattaa tulla lapselle täysin "yllätyksenä". Lasta ei tulisi jättää yksin hämmennykseen ja tuskaan, sillä silloin lapsi helposti alkaa kuvitella mielessään eron syitä (Matilainen 2010, 133).

Ensi- ja turvakotienliitto (2014) muistuttaa, että ero lapsiperheessä on usein kriisi koko perheelle ja vanhemmat voivat olla huolissaan sekä omasta että lapsen selviytymisestä. Vanhempien tulisi turvata molempien vanhempien säilyminen lapsen elämässä eron jälkeen ja se, että vanhempien välinen yhteistyö säilyy hyvänä, suojaa lasta eron haitallisilta vaikutuksilta. Lapsiperheissä huoltajuuskysymykset ja suhteet lapsiin voivat johtaa neuvotteluihin eron jälkeen. Lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta on säädetty laki (1984), jonka mukaan molemmilla vanhemmilla on mahdollisuus yhteishuoltajuuteen, mikä onkin hyvin yleistä nykyisin. Hyvin yleistä on myös se, että lapset asuvat useimmiten äidin luona ja tällöin lasten tapaamisista voi syntyä riitoja, joissa lapsen etu jää hyvin usein toisarvoiseksi. (Åstedt-Kurki, Jussila, Koponen, Lehto, Maijala, Paavilainen & Potinkara 2006, 40.)

Perhetyöntekijän ei kannata miettiä sitä, onko eroaminen tarpeellista ja onko siitä haittaa vai hyötyä, sillä se kuuluu eroamassa olevan parin päätettäväksi. Tarkoituksenmukaista ei myöskään ole parin saattaminen takaisin yhteen. Työntekijä voi kuitenkin auttaa eroprosessiin liittyvissä asioissa, niin käytännön kuin tunnemaailman asioiden käsittelyssä. Perhetyössä voidaan tehdä selkoa sille, miten ja milloin ero tapahtui. On tärkeää sanoa ääneen, että ero prosessina on yleensä pitkä ja hyvin yksilöllinen. Usein voi olla, että eroaminen on niin raskas asia, että ratkaisut siihen liittyen halutaan tehdä nopeasti ja vasta myöhemmin ymmärretään, mikä merkitys erolla on ollut. Vanhemmuus on kuitenkin sellainen asia, josta ei voi erota ja kuten on jo sanottukin, tärkeää olisi molempien vanhempien säilyvyys lapsen elämässä. Perhetyöntekijä voi auttaa vanhempia ja olla heidän tukena kasvatustilanteisiin liittyvissä kysymyksissä sekä auttaa heitä löytämään tapoja tukea toistensa vanhemmuutta. (Rönkkö & Rytönen 2010, 218-220.)

4.4 Arjen tukeminen

Arki käsitteenä on hyvin monimuotoinen ja sitä on hankala määrittää (Järvinen, ym. 2012, 112; Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 15). Laajasti ajateltuna se tarkoittaa ihmisen elämää ja sen omia kokemuksia mutta missä yhteiskunta sanelee myös omat ehtonsa. Arki on siis vuorovaikutusta jokapäiväisten käytäntöjen ja yhteiskunnallisten rakenteiden välillä (Hovi-Pulsa 2011, 44-45.) Suppeammassa mielessä arki usein merkitsee usein "toistojen, rutiinien ja jokapäi-

väisten käytäntöjen maailmaa”, joiden tarkoitus on mm. helpottaa arkea (Järvinen ym. 2012, 114). Lisäksi arkea kuvaa sekä lasten että aikuisten mielestä “lähtemiset ja tulemiset” ja sitä rytmittävät mm. työt, lasten hoito, koulu, harrastukset, ulkoilu, ruokailut ja nukkumisajat (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 15).

Perhetyössä puhutaan usein siitä, että arjen struktuuri puuttuu. Se tarkoittaa, että perheessä on vaikeuksia hoitaa päivittäisiä asioita. (Järvinen ym. 2012, 114-115.) Arjen sujumattomuudesta tosin saattaa olla erilaisia käsityksiä työntekijän ja vanhempien välillä. Tällöin on tärkeää löytää yhteinen ymmärrys perheen tilanteesta ja tarkastella asiaa lapsen hyvinvoinnin kannalta (Hovi-Pulsa 2011, 88-89). Perhetyössä arjen tukemiseen liittyvät mm. vanhempien ohjaamista vuorokausirytmien löytämiseksi, kodin siisteydestä huolehtimiseksi, ruoan valmistuksessa, kodin tehtävien vastuun jakamisessa, perheen erityistarpeiden huomioimisessa sekä rahankäyttöön ja talouteen liittyvissä asioissa (Järvinen ym. 2012, 113). Läheinen käsite arjelle on elämänhallinta. Elämänhallinta tarkoittaa arjessa selviytymistä sekä toimintakyvyn etsimistä ja löytämistä vaikeuksien keskellä, ts. ihminen osaa käyttää tiettyä strategiaa normalisoidakseen elämää. (Hovi-Pulsa 2011, 48.)

Arjen rutiinit ohjaavat lasta elämänhallintaan ja vaikuttavat koko perheen elämään, sanoo Tuula Matilainen (2008, 14, 25) kirjassaan “Lapsi elää rutiineista”. Rutiinit ovat asioita, jotka ovat ihmiselle arkisia ja itsestään selviä, kuten aamukahvi, hampaiden pesu tai television uutiset. Rutiinien kautta arki sujuu lapsen kanssa paremmin, muun muassa siitä syystä, että lapsi ei osaa kyseenalaistaa niitä vaan pitää niitä itsestään selvinä perheeseen kuuluvina tapoina. Rutiinit hyödyttävät myös vanhempia, sillä niiden kautta arjesta tulee “yksinkertaisempaa”, työssä ja kotona jaksaa paremmin ja se takaa riittävän levon sekä ns. omaa aikaa ja aikaa parisuhteelle jää enemmän. Rutiinit auttavat lisäksi erilaisissa muutos- ja kriisitilanteissa sopeutumaan ja vievät vaikeiden asioiden “yli”, koska perusasioiden toimiessa elämässä säilyy paremmin tasapaino ja turvallisuus. (Matilainen 2008, 26, 53, 61-62.)

Arjen rutiinien etuja ovat myös se, että säännölliset ateria-ajat jaksottavat päivää, jolloin lapselle hahmottuu paremmin että mitä vuorokauden aikaa eletään eli lapsi pystyy ennakoimaan tulevia päivän tapahtumia. Samalla lailla lapselle hahmottuu myös viikonpäivät sekä arki ja pyhä. Tämä luo lapselle turvallisuuden tunnetta. Ja esimerkiksi nukkumaanmenoon liittyvät toistuvat toiminnot, kuten iltapala, hampaiden harjaus, iltasatu ja niiden toistuminen tiettyssä järjestyksessä auttavat lasta orientoitumaan nukkumaan. Tällaisten rutiinien käyttöönotto on tärkeää silloin, kun opetetaan nukahtamisvaikeuksista kärsivää lasta käymään turvallisesti nukkumaan. Uusien rutiinien aloittaminen vaatii usein vanhemmilta päättäväisyyttä ja johdonmukaisuutta, sillä vanhoista tottumuksista voi olla vaikea luopua. (Matilainen 2008, 25, 29-30, 32-33, 38.)

Lapsiperheessä säännöllinen päiväohjelma rakennetaan lapsen nukkumaanmenojen ja ruoka-aikojen pohjalle. Tämä on tärkeää, koska sillä luodaan omalta osalta elämäntavan perustaa. Päiväohjelma ja lapsen rytmi tulee ottaa huomioon, kun suunnitellaan kauppa- ja kyläreissuja sekä muita menoja. Ateria-ajoista olisi tärkeä pitää kiinni, koska muuten käy helposti niin, että aterioita jää välistä tai niitä korvataan erilaisilla välipaloilla. Päivässä tulisi olla 5-6 säännöllistä ateriaa, ja jos ne on rakennettu kiinteisiin kellonaikoihin, syntyy päivää selkeä rytmi. Tämä tarkoittaa, että pienten lasten perheissä päivät ovat hyvin samanlaisia, joka on arjen sujuvuuden kannalta hyvä asia. (Matilainen 2008, 45, 50, 79, 84.)

Raha- ja talousasiat kuuluvat perheen arkeen ja ne ovat usein asioita, joista perheessä riidellään. Ns. kestoaiheena ja pitkään jatkuessa se aiheuttaa turhaankin monesti riitoja. Ongelmia syntyy usein siitä, että puoliset ovat erilaisia rahankäyttäjiä. Onkin tärkeää, että puoliset pystyvät yhdessä sopimaan mihin rahat ensisijaisesti käytetään, jotta monelta tuskalliselta riidalta voitaisiin välttyä. Myös lapset saattavat olla "vaativia", ja vanhemmat tekevät lapsilleen karhunpalveluksen, jos haluavat pitää lapsensa salassa ja loitolla elämän tosiasioilta. Elämän laadusta ei tarvitse välttämättä tinkiä, jos tulot ovat pienet; olennaista on se, että puoliset pystyvät suunnittelemaan yhdessä rahankäytön. Kyse on myös pitkälle siitä, että perheen tulot tiedostetaan, menot selvitetään ja menoja suunnitellaan. (Helesuo, Jerkku, Lindholm, & Puomila 2004, 2.)

Perhetyöntekijän rooli on ottaa perheen talousasiat puheeksi, jos siihen on tarvetta ja perhe ei kykene itse käsittelemään talousasioitaan. Työntekijän kanssa voidaan esimerkiksi tehdä taulukkoa, johon merkitään perheen menot ja tulot, ja niiden perusteella lähdetään miettimään mistä menoista voisi karsia ja mitä hankintoja voisi tehdä halvemmalla. Säästämiskeinoina on mm. laskujen maksaminen ajallaan, pikavippien välttäminen, ruoan valmistaminen itse, käytettyjen vaatteiden ostaminen, sähkön ja veden kulutuksen vähentäminen, hintojen vertaileminen (Helesuo ym. 2004, 7 & 11, 12-13). Perhetyöntekijän rooli on olla myös olla tukena ja ohjaamassa erilaisten lomakkeiden täyttämässä, jotka liittyvät erilaisiin tukiin, työpaikkaan tai asunnonhakemiseen (Järvinen ym. 2012, 113).

4.5 Vuorovaikutuksen tukeminen

Vuorovaikutustaidoiksi sanotaan kykyä ja halua ajatusten, mielipiteiden, kokemusten vaihtamiseen tai tekoja ja toimintaa toisten kanssa. Oleellista vuorovaikutuksessa on vastavuoraisuus eli se, että osapuolet antavat panoksensa yhteiseen keskusteluun tai tapahtumaan. (Suomen mielenterveysseura.) Myllärniemen (2007, 32) mukaan yksi perhetyön keskeisimmistä alueista, johon työ kohdistuu, on nimenomaan vuorovaikutus. Se pitää erityisesti sisällään vanhemman ja lapsen arjen vuorovaikutuksen, sen havainnoinnin, vuorovaikutuksen vahvistamiseen liittyviä kysymyksiä sekä niiden työstämisen. Pelastakaa lapset ry:n (2013) kehittämän

vuorovaikutuksen tuki -palvelun mukaan vuorovaikutuksen tuen tavoitteina ovat myös auttaa lasta tulemaan kuulluksi, ja ymmärretyksi omassa perheessään sekä lisätä vanhemman herkkyyttä tunnistaa ja ymmärtää lapsen tunteita, käyttäytymistä ja toimintatapoja ristiriitatilanteissa. Karling ym. (2008, 194) lisäävät vielä, että jokainen pienikin kohtaaminen, jossa työntekijä luo lapselle tai hänen vanhemmalleen tunteen voimavarojen kasvamisesta, on vuorovaikutuksellista tukemista.

Lapsen ja vanhempien välinen vuorovaikutus alkaa kehittyä jo lapsen ollessa aivan pieni. Nimitäin jo ensimmäisissä ihmissuhteissa vauva oppii minkälainen hän itse ja muut ovat, miten muut häntä kohtelevat ja vastaavasti miten hän vaikuttaa muihin ihmisiin. Lapselle syntyy näin kuva yhdessä olemisesta ja se on pohja sille miten hän myöhemmällä iällä ennakoii vuorovaikutustilanteita, osallistuu niihin ja tulkitsee niitä. Varhaisella vuorovaikutuksella tarkoitetaan siis kaikkea sitä, mitä lapsi tekee ja kokee yhdessä vanhempiensa kanssa varhaisvuosina arjen tilanteissa ja hyvän sellaisen sanotaan olevan äärimmäisen tärkeää. Se, että vanhempi vastaa lapsen tarpeisiin ja vastaa niihin johdonmukaisesti vaikuttaa siihen, että lapselle syntyy mielikuva siitä, että on hyvä ja hänen tarpeisiin vastataan. Tällaiset perusturvallisuuden ja luottamuksen kokemukset vaikuttavat lapsen myöhempisiin ihmissuhteisiin ja auttavat muun muassa hyvän itsetunnon kehittymisessä. (Mannerheimin lastensuojeluliitto a.)

Vuorovaikutuksen havainnointi perhetyössä on mahdollista siksi, että perhetyöntekijät saavat työskennellä arkisissa ja aidoissa vuorovaikutustilanteissa, mikä mahdollistaa myös sen, että erilaisia toiminnallisia työtapoja voidaan käyttää hyväksi kun työskentely tapahtuu toimiston ulkopuolella. Etenkin lapsen ja vanhemman vuorovaikutukseen on alettu kiinnittää yhä enemmän huomiota ja lapsia ja vanhempia tulisi nähdä enemmän yhdessä. Tämän tarkoituksena on se, että arjen vuorovaikutus nähtäisiin paremmin ja lapsen tarpeita ja vanhemmuutta voitaisiin käydä läpi kokonaisvaltaisesti. Vuorovaikutusmenetelmät, joita perhetyössä on otettu käyttöön, ovat saaneet viitteitä perheterapian työtavoista, jotka koskevat koko perhettä. Niissä on ollut ajatuksena se, että perheen ongelmat eivät johdu yksilöstä, vaan ne saavat alkunsa ihmisten vuorovaikutuksessa. Tavoitteena vuorovaikutusmenetelmissä on saada vuorovaikutus perheen kesken toimimaan ja löytää perheen voimavarat. Hyvänä esimerkkinä yhdestä vuorovaikutusmenetelmästä on Lassilan sosiaalihojajien kehittämä työmenetelmä ohjauksellinen iltakäynti, jonka tarkoituksena on ollut tukea vanhemmuutta, tarjota käytännön tason apua perheen iltoihin, saada päivärytmeihin säännöllisyyttä sekä tukea lapsen ja vanhemman vuorovaikutusta erilaisin keinoin. (Myllärniemi 2007, 32.)

Rönkkö & Rytkönen (2010, 231) lisäävät vielä siitä, mihin negatiivinen vuorovaikutus voi oikein johtaa. He kirjoittavat negatiivisesta vuorovaikutuskehästä, jolla he viittaavat hankaliin tilanteisiin, jotka helposti johtavat negatiivisiin vuorovaikutuskehiin, joista kummankin osapuolen on vaikea päästä eroon. Kun vanhempi tuntee olonsa keinottomaksi ja neuvottomaksi, lapsen

ei-toivottu käytös vain kasvaa. Tämä johtaa konfliktiin, jossa kumpikin osapuoli kokee muun muassa epätoivoa ja lapsi pitää itseään huonona ja kyvyttömänä samaan aikaan kun vanhempi kokee epäonnistumista. Tästä muodostuu niin sanottu negatiivisten aiheuttama vuorovaikutuksen umpisolmu. Perhetyössä olisikin hyvä tällöin miettiä, miten vuorovaikutuskehästä voisi muokata myönteisemmän, miten vanhempi voisi taas kokea hyvää vanhemmuutta ja miten vastaavasti lapsi oppisi noudattamaan perussääntöjä kokisi olevansa rakastettu.

5 Perhetyö Lohjalla

Sosiaalipalveluihin Lohjalla kuuluvat aikuissosiaalityö, sosiaalinen kuntoutus, lastensuojelun alkuarviointipalvelut, avo- ja sijaishuolto sekä vastaanotto- ja tukipalvelut (Lohjan kaupunki 2011 b). Perhetyö on 2013 vuoden alusta asti kuulunut osaksi lastensuojelun 11 henkistä tukipalvelutiimiä. Kokonaisuudessaan vastaanotto- ja tukipalveluihin kuuluvat kaksi vastaanottokotia, sekä neljä perhetyöntekijää, neljä perhekuntoutuksen työntekijää sekä kaksi ammatillista tukihenkilöä. Perhetyöntekijöistä kolme on koulutukseltaan sosionomeja ja yksi on toimintaterapeutti. Lastensuojelun tukipalvelut Lohjalla tuottaa palveluita perheille avohuollon tukitoimena eli tukea perhe voi saada ennaltaehkäisevästi niin, ettei sijoitusta tarvita tai sitten tuki voi kohdentua perheisiin, joissa lapsi on sijoitettuna avohuollon tukitoimena tai sen jälkeen kun lapsi on palannut sijoituksesta kotiin. (K. Kivi, henkilökohtainen tiedonanto 15.4.2013.)

Vastaanotto- ja tukipalveluiden esimiehen Harald Holmströmin (2013) mukaan Lohjan kaupungin lastensuojelun perhetyö perustettiin vuonna 2001 pilottihankkeena, jolloin tavoite oli kokeilla perhetyön tiimiä omana tiiminä osana lapsiperhetyötä. Pitkään perhetyössä mukana oli Saija Saario (2013) kuvaa perhetyön alkuaikojaa seuraavasti: "Työnkuva toiminnan alkuaikoina oli hyvin erilaista; asiakkuudet kestivät jopa kaksi ja puoli vuotta ja työtä tehtiin asiakasperheissä yksin, työ oli enimmäkseen hoidollista ja aikuiskeskeistä, jolloin työskentelyn keskiössä toimi enemmän aikuinen kuin lapsi". Nykyään lastensuojelun painopiste on muuttunut 2008 astuneen uuden lastensuojelulain myötä lapsikeskeisemmäksi, sekä myös byrokraattisemmaksi. (S. Saario, henkilökohtainen tiedonanto 3.5.2013.)

Uusi lastensuojelulaki toi suuria muutoksia Lohjan kaupungin lastensuojelun perhetyöhön. Laki vaati, että kaikista perheistä tulee tehdä asiakasperheiden kartoitus tietyin menetelmin ja suunnitelman tulee olla dokumentoitu. Tämä lisäsi perhetyössä työmäärää, kun kaikista vanhoista asiakkaista tuli tehdä tämä kartoitus. Jonkin aikaa perhetyö teki myös uusien asiakkaiden kartoitukset, mutta sitten nämä siirtyivät pelkästään sosiaalityöntekijöille, mikä osaltaan aiheutti työhön taas muutoksia ja sopeutumista. Saario toteaa, että nykyään perhetyötä tehdään pareittain, asiakassuhde kestää maksimissaan vuoden sekä työ on tavoitteellisempaa. (S. Saario, henkilökohtainen tiedonanto 3.5.2013.)

Lohjan Kaupunki on muuttanut avohuollon palveluita enemmän oman kunnan tuottamisen alle ja ostopalveluita on pyritty näin ollen vähentämään. Tukipalvelutiimissä se on tarkoittanut muun muassa kahden ammatillisen tukihenkilön uutta virkaa toukokuusta 2013 alkaen. Jatkuvana puheenaiheena perhetyössä on ollut pitkään se, että perhetyötä aloitetaan perheessä liian myöhään, mikä tarkoittaa usein sitä, että perhetyön tehtäväksi jää ikään "vain" todentaa huostaanoton tarve. Toiveena olisi, että työn painopiste olisi ennaltaehkäisevämpää. Lisäksi tukipalveluissa on mietitty miten resursseja tulisi paremmin kohdentaa sekä missä tilanteissa ostopalveluita tarvittaisiin, jotta palvelu olisi kokonaisuudessaan laadukasta. (K. Kivi, henkilökohtainen tiedonanto 15.4.2013.)

Viime vuodet Lohjalla perhetyö on suurimmalta osalta ollut (70 %) perhekohtaista työsuunnittelua, valmistelua ja toteutusta sekä kirjaamista ja arviointia. Noin yhden päivän osuus per viikko kuluu viranomaisyhteistyöhön, työnohjaukseen, tilastointiin, työn kehittämiseen ja muihin tehtäviin. Noin 10 % työstä on tarkoitettu vertaistuen järjestäminen, joka pitää sisällään mm. erilaiset teemapäivät ja niiden järjesteleminen. Verkostotyö pitää sisällään jo olemassa olevien verkostojen ylläpidon sekä uusien yhteistyömuotojen luomisen. Yhteistyön kehittäminen eri organisaatioiden mm. perheneuvolan ja lastenpsykiatrian kanssa ovat tärkeitä ja ajankohtaisia. (Lohjan kaupunki 2011.)

Lohjan perhetyöhön on toteutettu opinnäytetyö (amk), jossa näkökulmana on pienen lapsen edun toteutuminen asiakastyössä. Heidi Kurki ottaa esiin työssä erilaisia kehittämistarpeita perhetyöhön. Haasteena nähdään erityisesti ajan riittävyys lapselle asiakastyössä, sillä resursseja kuluu selkeästi enemmän aikuisen kanssa työskentelyyn kuin lapsen. Kehittämiskohteena nähdään myös vertaistukitoiminnan aloittaminen asiakasperheiden kesken, varhaisemman vaiheen perhetyön aloittaminen, ns. intensiiviperhetyöntekijän viran perustaminen erityisen tuen perheille, tiimin moniammatillistuminen, asiakastyön menetelmien monipuolistaminen, jatkuvan kouluttautuminen ja kehittymisen takaaminen sekä perhetyön tuloksien mittaaminen. (Kurki 2011, 46, 48-51, 52.)

Opinnäytetyömme aihe on yhteiskunnallisesti ajankohtainen ja kiinnostava, ja on ollut mielenkiintoista nähdä, kuinka yhteiskunnalliset asiat heijastuvat konkreettiseen toimintaan Lohjan kaupungin perhetyössä. Aihe on ollut tärkeä perhetyön laadun ja kehittämisen kannalta, koska perhetyössä ei ole tutkittu työn sisältöä asiakkaiden kokemana muuta kuin suusanallisesti perhetyön kotikäyntien yhteydessä. Lohjan perhetyön kannalta on luonnollisesti tärkeä kerätä kokemuksia nimenomaan lohjalaisilta lastensuojelun asiakkailta.

Lastensuojelusta on tehty viime vuosina paljon selvityksiä, ja perhetyöstä avohuollon tukitoimena löytyy myös opinnäytetöitä ja graduja sekä muutama lisensiaattitasoinen työ viimeiseltä noin kymmen vuoden ajalta. Perhetyöstä ja lastensuojelusta löytyy näiden lisäksi myös muuta

hyvin peruskirjallisuutta. Tutkimuksessamme olemme teoreettisessa viitekehyksessä käyttäneet näistä useita keskeisimpiä lähteitä.

6 Opinnäytetyön tarkoitus, tutkimusmenetelmät ja tutkimuksen toteuttaminen

Tässä osiossa perustelemme tutkimuksen tarpeen sekä kerromme, mihin tutkimuskysymykseen haimme työssämme vastauksia. Sen lisäksi määrittelimme tutkimusmenetelmiin liittyvät käsitteet ja kerromme miten käytännössä toteutimme opinnäytetyön.

6.1 Työn tarkoitus ja tutkimuskysymys

Opinnäytetyömme toteutuksen taustalla oli meidän opiskelijoiden ehdotus aiheesta sekä toimeksiantajan tarve tämänkaltaiselle työlle. Perhetyön ja koko vastaanotto- ja tukipalveluiden esimies Harald Holmström kertoi, että Lohjan perhetyössä ei ole kerätty johdonmukaisesti asiakaspalautetta. Uskomme, että Lohjan perhetyö hyötyy siitä palautteesta, mitä he asiakailtaan saavat. Ilman asiakaspalautetta on vaikea tehdä sellaista työtä mikä oikeasti palvelee perheiden tarvetta ja ilman minkäänlaista palautetta työtä on vaikea kehittää. Koemme, että opinnäytetyömme aihe on laajemmin katsottuna myös yhteiskunnallisesti merkittävä, sillä tänä päivänä käydään julkista keskustelua siitä, miten lastensuojelun tila on huolestuttava ja siihen tarvitaan sekä pikaisia että pitkän tähtäimen parannustoimenpiteitä. Lisäksi mediassa on haastateltu viranomaisia ja työntekijöitä lastensuojelun puutteellisuudesta ja siihen johtavista syistä, mutta koemme myös tärkeäksi sen, että asiakkaita kuunnellaan ja annetaan heidän kertoa, miten he näkevät asian.

Opinnäytetyömme tarkoitus oli kuvata sitä, millaisia kokemuksia Lohjan perhetyön asiakkailla on saamastaan perhetyöstä ja tutkimuksemme kohderyhmänä olivat vanhemmat. Selvitimme kokemuksia teemahaastattelun kautta ja haastattelukysymykset muodostettiin valittujen teemojen ympärille. Teemat ovat teoriasidonnaisia, joihin päädyimme lukemalla eri kirjoittajien kirjoja ja tutkimuksia perhetyöstä. Valitsemamme teemat, vanhemmuuden tukeminen, parisuhteen tukeminen, lapsen kasvun tukeminen, vuorovaikutuksen tukeminen sekä arjen tukeminen ovat mainittu kaikissa lukemissamme kirjoissa. Niiden kautta pyrimme saamaan monipuolisesti aineistoa perheiden kokemuksista. Opinnäytetyömme tutkimuskysymykseksi muodostui seuraava kysymys:

Millaisia kokemuksia Lohjan lastensuojelun avohuollon asiakasperheiden vanhemmilla on perhetyöstä?

6.2 Kvalitatiivinen tutkimus

Opinnäytetyömme on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tavoitteena on tutkittavan ilmiön ymmärtäminen ja kuvaileminen, ei niinkään määrien selvittäminen (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Laadullista tutkimusta läheisiä kuvaavia sanoja ovat mm. pehmeä, ihmistieteellinen, ymmärtävä ja tulkinnallinen tutkimus, vaikkakin laadullinen tutkimus on käsitteenä laajempi ja tutkimusote pitää sisällään useita perinteitä ja lähestymistapoja (Tuomi & Sarajärvi 2006, 10-11.)

Kvalitatiiviselle tutkimukselle on tyypillistä se, että siinä kuvataan todellista elämää ja sen moninaisuutta. Aineistoa tulisikin tarkastella moniulotteisesti ja kokonaisvaltaisesti. Tutkijan tehtävä ei ole määrätä mikä aineistossa on tärkeää ja tutkijan tulisi enemmän pyrkiä paljastamaan aineistosta odottamattomia asioita kuin todentaa jo olemassa olevia tosiasioita. Lähtökohtana tutkimuksessa ei ole teorian tai hypoteesien testaaminen. Laadullisessa tutkimuksessa tiedonkeruu tapahtuu useimmiten ihmisten välillä haastattelun muodossa, jolloin ilmiön ymmärtämiseen ja tulkintaan liittyy aina subjektiivisuus. Tutkijana toimimisessa meidän tulee ymmärtää, että tutkimuksen tekemisessä vaikuttaa aina tutkijan arvomaailma ja se, mitä jo tiedetään. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2013, 161, 164.) Jotta saavutettaisiin tutkimuksen kannalta paras objektiivisuus, meidän on tutkijana pyrittävä tunnistamaan ja tunnustamaan oma subjektiivisuutemme ts. tiedostaa omat ennako-oletuksemme ja arvostuksemme (Eskola & Suoranta 2005, 21-22).

Laadullisessa tutkimuksessa teorialla on suuri merkitys. Tutkimuksen teoriaosuudessa nimitäin kuvataan tutkimuksen keskeiset käsitteet ja niiden välisiä suhteita. (Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2011, 18.) Teoreettiset käsitteet tulevat operationalisoida eli saattaa mitattavaan muotoon. Täytyy muistaa, että tämä operationalisointi on myös aina tutkijan tulkintaa ja hänen valintansa. (Hirsjärvi ym. 2013, 154, 157.) Laadullisessa tutkimuksessa teorian tehtävä on auttaa tutkimuksen tekemistä ja aineistoa on tarkoitus tarkastella valitun taustateorian valossa, mutta tarkoituksena ei ole kehittää uutta teoriaa. Sanotaan, että hyvä tutkimus lähtee teoriasta ja jälleen palaa siihen (Eskola & Suoranta, J. 2005, 81)

Tutkimuksen kohdejoukko tulee valita tarkoituksenmukaisesti eikä sattumanvaraisesti satunnaisotannan menetelmin (Hirsjärvi ym. 2013,164). Tutkimusjoukon tulee olla pieni eikä tällöin tieteellisyyden kriteerinä pidetä määrää vaan laatua (Eskola & Suoranta 2005, 18). Kvalitatiivisen tutkimuksen yleisimpiin aineistonkeruumenetelmiin kuuluvat muun muassa haastattelu, kysely, havainnointi sekä erilaisiin dokumentteihin pohjautuva tieto, vaikkakin näitä menetelmiä käytetään myös kvantitatiivisessa eli määrällisessä tutkimuksessa. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 71). Kohdejoukkomme oli huolella mietitty ja valittu ja määrä oli pieni, viisi tapausta.

Toteutimme aineistonkeruun haastattelemalla, joka on yleinen menetelmä tämänkaltaisissa tutkimuksissa, joissa halutaan saada monipuolista tietoa ihmisille arasta aiheesta.

6.3 Teemahaastattelu

Eskola ja Suoranta (2005, 86) jakaa haastattelut strukturoituun, puolistrukturoituun ja avoimeen haastatteluun. Strukturoidussa eli lomakehaastattelussa kysymykset on kaikille samat ja vastausvaihtoehdot ovat valmiit. Puolistrukturoidussa haastattelussa kysymykset on kaikille haastateltaville samat mutta niihin saa vastata vapaasti ja omin sanoin. Avoimessa haastattelussa haastattelija ja haastateltava käyvät keskustelua tietystä aiheesta, eikä siinä ole tarkoitus käydä kaikkia aiheeseen liittyviä teemoja läpi.

Tutkimusmenetelmäksi valitsimme haastattelun, sillä sen avulla oli mahdollisuus kerätä parhaiten tietoa perheiden ajatuksista, motiiveista ja kokemuksista (Eskola & Suoranta 2005, 85). Haastattelun sanotaankin olevan ainutlaatuinen tiedonkeruumenetelmä, siinä ollaan kielellisessä vuorovaikutuksessa tutkittavien kanssa sekä aineistoa kerätessä se on joustava. Haastattelun etuna nähdään nimenomaan se, että aineiston keräämistä voidaan säädellä tilanteen vaatimalla tavalla sekä haastateltavia myötäillen. Lisäksi siinä halutaan korostaa sitä, että ihminen on tutkimustilanteessa subjekti ja merkityksiä luova ja aktiivinen osapuoli. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2013, 204-205.) Haastattelun idea on siinä, että jos halutaan tietoa ihmisen elämästä, voi olla hyvä kysyä sitä ihmiseltä itseltään (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Haastattelun luotettavuutta saattaa kuitenkin heikentää se, että vastaajat antavat sosiaalisesti suotavia vastauksia ja haastateltava haluaa antaa itsestään kuvan esimerkiksi hyvänä kansalaisena (Hirsjärvi ym. 2013, 206).

Haastattelun muodoista valitsimme teemahaastattelun, joka luokitellaan Hirsjärven ym. (2013, 208) mukaan strukturoidun ja avoimen haastattelun väliin. Teemahaastattelulle on tyypillistä, että siinä tietyt aihealueet ovat muodostettu, mutta kysymysten muoto ja järjestyks eivät ole tarkkaan aseteltu (Hirsjärvi ym. 2013, 208). Halusimme antaa perheiden vapaasti kertoa kokemuksistaan ilman, että haastattelu noudattaa tarkkaa etenemisjärjestystä. Otimme huomioon valintaa tehdessä sen, että haastateltavien kokemukset ovat varmasti hyvin erilaiset ja koimme, että teemojen kautta heidän oli toivottavasti helpompaa ja hedelmällisempää käsitellä kokemuksiaan ja antaa vastauksia.

Teemahaastattelussa pyritään saamaan vastauksia tutkimuksen tarkoituksen ja tutkimusongelman mukaisesti, joten haastattelussa ei voi siis kysellä ihan mitä mieleen tulee. Etukäteen valitut teemat perustuvat tutkimuksen viitekehukseen eli siihen, mitä tutkimuksen aiheesta tiedetään jo etukäteen. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 75.) Järjestyksellä, missä teemoja käydään

läpi, ei ole merkitystä, vaan lähtökohtana on, että kustakin teemasta haastateltava voi antaa oman näkemyksensä (Vilka 2005, 101-102).

6.4 Aineiston hankinta

Tutkimuslupa hyväksyttiin tammikuun lopussa 2014. Tämän jälkeen aloitimme aineiston hankinnan. Tässä kappaleessa kerromme, kuinka aineiston hankintaa rajattiin sekä kerromme haastatteluprosessista.

Keräsimme aineistoa Lohjan lastensuojelun perhetyön asiakasperheiden vanhemmilta, ja näin siis rajasimme pois tutkimuksen ulkopuolelle lasten sekä perhetyöntekijöiden kokemusten tutkimisen. Lapset rajasimme tutkimuksen ulkopuolelle, koska lasten mukaan ottaminen tutkimukseen olisi laajentanut opinnäytetyötä niin, sillä haastattelukertoja olisi tullut vähintään kaksinkertainen määrä lisää. Meidän olisi tällöin täytynyt ehkä hyödyntää myös muita tutkimusmenetelmiä, jotka sopivat lasten kanssa työskentelyyn, sillä perinteinen haastattelu ei välttämättä olisi soveltunut kaikille lapsille. Lapselta vaikeista asioista puhuminen ei välttämättä luonnistu yhtä helposti kuin aikuiselta, joten näistä syistä koimme, että lasten haastattelut olisi ollut ihan oma opinnäytetyöaiheensa. Perhetyöntekijät rajasimme pois sen vuoksi, että tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymys olisivat muuttuneet täysin toisiksi.

Alustavan suunnitelman mukaan tarkoituksenamme oli haastatella nykyisiä perhetyön asiakkaita. Perhetyöntekijöiden toivomuksesta poikkesimme alkuperäisestä suunnitelmastamme ja valitsimme tutkimukseemme vanhempia, joilla perhetyö on päättynyt vuoden 2013 aikana tai 2012 loppupuolella. Näistä rajasimme ulkopuolelle asiakkaat, joiden perhetyöntekijänä toinen tutkijoistamme Marjut Valkama oli toiminut syksyllä 2013. Päädyimme jättämään nykyiset asiakkaat tutkimuksen ulkopuolelle, koska heillä on perhetyössä oma prosessi vielä kesken. Yhteensä asiakkaita oli lopulta 13, joille lähetettiin saatekirje (ks. liite 2) opinnäytetyöhömmme osallistumisesta. Kirjeessä kerrottiin opinnäytetyöstämme ja pyydettiin ottamaan tekijöihin yhteyttä, mikäli haluaa osallistua siihen.

Emme opinnäytetyön tekijöinä tässä vaiheessa tienneet keille kirjeet on lähetetty. Kirjeet asiakkaille lähetettiin 3.2 ja vastausaikaa oli viikko. Emme saaneet yhtään vastausta vastausajan puitteissa. Perhetyöntekijät soittivat määräajan jälkeen läpi kaikki asiakkaat ja kysyivät heiltä puhelimitse suostumusta. Yhteydenotto toi tulosta ja saimme opinnäytetyöhömmme mukaan viisi vanhempaa, mikä on riittävä määrä tämän kaltaiselle opinnäytetyölle.

Kun nämä viisi vanhempaa olivat ilmaisseet suostumuksensa, saimme tutkijoina haastateltavien yhteystiedot ja sovimme haastatteluajoista. Tapaamiset sovittiin asiakkaan kotona tai tukipalveluiden tiloissa, riippuen asiakkaan toivomuksesta. Ennen varsinaisia haastatteluja,

jotka toteutimme viikolla 8, saimme mahdollisuuden toteuttaa testihaastattelun nykyisen perhetyön asiakkaan kanssa (Hirsjärvi & Hurme 2001, 72). Testihaastattelu toteuttaminen antoi mahdollisuuden tehdä tarvittavat muutokset haastattelurunkoon sekä saimme mahdollisuuden nähdä pysyykö keskustelu aiheeltaan vaadituissa raameissa ja onko kysymykset ja haastattelun rakenne sopivat. Testihaastattelu sujui hyvin emmekä tehneet muutoksia haastattelurunkoon.

Tavoitteenamme saada perheitä olisi ollut kuudesta kahdeksaan. Tästä määrästä osallistujia olisimme saaneet monipuolisemmin tietoa kuin mitä viideltä vanhemmalta saimme. Isommas-ta kohdejoukosta olisi voinut mahdollisesti vetää jonkinlaisia yleistettäviä tulkintoja. Kohde-joukon pienuuden vuoksi tulee huomioida, että aineisto ei todennäköisesti ole kylläntynyt niin, että samat asiat alkavat toistua eri teemojen sisällä eikä lisäinformaatiota enää synny. Kokemusten perusteella laadullisen tutkimuksen kylläntyminen eli saturaatio tapahtuu noin 15 vastaajan vastausten kohdalla, vaikka tämäkään ei ole mikään tarkkaan rajattu sääntö. (Eskola & Suoranta 2005, 62-63.) Viisi haastateltavaa jättää siis todennäköisesti joitain koke-muksia tutkimuksen ulkopuolelle. Emme lähteneet kuitenkaan enää laajentamaan otosta nykyisiin asiakkaisiin ensiksikään aikaisemmin mainitusta syystä. Toiseksi aineiston koko ei ole opinnäytetyön tasoisessa tutkimuksessa merkittävin kriteeri (Eskola & Suoranta 2005, 85) Us-komme kuitenkin, että tältä viideltä vanhemmalta saimme mielenkiintoista ja tärkeää tietoa, jota voi käyttää osaltaan toiminnan kehittämiseen.

Teemahaastatteluista kolme toteutimme asiakkaan kotona ja kaksi Karnaistenkatu 46:ssa. Haastattelun alussa kävimme haastateltavan kanssa läpi vielä kertaalleen tutkimuksen tarkoi-tuksen sekä painotimme luottamuksellisuutta ja yksityisyyden suojaa (Eskola, J & Suoranta, J. 2005, 57). Äänitimme haastattelut ja niiden pituus vaihteli 38:sta 53:en minuuttiin. Aineistoa tästä kertyi yhteensä kolme tuntia 42 minuuttia. Testihaastattelumme venyi yli puolitoista-tuntiseksi, joten tietoisesti pidimme jämäkämmin kiinni puheen tutkittavassa aiheessa, vaikka tärkeää oli antaa myös tilaa vapaalle mielipiteen ja ajatusten ilmaisemiselle. Pääosin saimme pidettyä haastateltavat varsinaisessa aiheessa, mutta haastateltavat kertoivat asioita myös tutkimusongelmamme vierestä. Testihaastattelu antoi meille luottavaisen olon siitä, että haastattelut tulevat sujumaan hyvin, mutta ensimmäiset haastattelut olivat silti jännittäviä. Viimeiset haastattelut sujuivat hyvällä tavalla rutiininomaisemmin ja työnjakomme haastatte-lijoina muodostui selkeämmäksi. Opimme, että toisen on hyvä esittää ns. peruskysymykset haastateltavalle ja toinen keskittyy tekemään tarkentavia kysymyksiä. Tällä tavoin saatiin parempi varmuus siitä, että kokonaisuus tulee käsitellyksi ja että pystymme reagoimaan myös sanattomiin vihjeisiin ja tehdä lisäkysymyksiä. Koimme, että haastattelut olivat asiakkaille positiivinen kokemus. Haastatteluista neljä toteutettiin viikolla kahdeksan ja yksi viikolla yh-deksän.

7 Työn tulokset

Opinnäytetyössä haastateltiin viittä eri vanhempaa viidestä eri perheestä. Jokaisella perheellä oli ollut lastensuojelun asiakkuus 1-1,5 vuoden aikana haastatteluista. Työn tuloksia on esitetty niiden viiden teeman kautta, jotka olivat teemahaastattelurungosta ja tulevat käyttämämme teoreettisesta viitekehystä. Tuloksissa on kuvattu teemaan liittyvää ”ilmiötä” ja olemme etsineet ilmauksista yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia. Eri vanhempien haastattelut on merkitty tuloksiin kirjaimilla A:sta E:hen.

7.1 Taustatietoa haastateltavista

Haastateltavat vanhemmat olivat haastatteluajankohtana iältään 31-37 -vuotiaita. Perheistä kolme vanhempaa oli eronnut ja kaikki lapset asuivat kotona perhetyön aikana. Perheiden lapsista asiakkuudessa oli molemmat tai kaikki perheen lapset neljässä tapauksessa. Yhdessä perheessä asiakkuus oli perheen yhdellä lapsella. Kahdella perheellä asiakkuus on ollut useita vuosia tai perheellä on ollut myös aikaisempi asiakkuus. Kolmella ei ole aikaisempia asiakkuuksia.

Lastensuojeluilmoituksia tekivät eri tahot, joista kaksi oli neuvola, yhdessä perheen jäsen (äiti), ja kahdessa koulu oli ilmoittajana. Yhdessä perheessä oli myös toinen ilmoittaja taho joka oli ulkopuolinen yksityinen henkilö. Syitä lastensuojeluasiakkuuden alkamiselle oli monia: kuormittava perhetilanne, jossa riitoja ja lapsien psyykkistä oireilua, huoli lapsen kasvusta ja kehityksestä, vanhempien masennus ja väsymys sekä lasten levoton ja väkivaltainen käytös. Perheissä työskentelyn tavoitteet oli mietitty yksilöllisesti riippuen perheen huolesta. Tavoitteina oli parantaa kommunikaatiota, rauhoittaa perhe-elämää, rauhoittaa lapsen levotonta ja/tai väkivaltaista käytöstä vaikuttamalla mm. kasvatusmetodeihin ja henkiseen jaksamiseen sekä saada arki ja siihen kuuluvat rutiinit sujumaan. Perhetyötä tehtiin perheissä kolmesta kuukaudesta noin yhteen vuoteen. Kolme kuukautta on perhetyön keston minimimäärä. Tänä aikana kartoitetaan perheen tilannetta ja määritellään tarvittaessa jatkotyöskentelytavoitteet. Perhetyötä tehdään nykyään maksimissaan noin vuoden, mikä on hyväksi koettu käytäntö (M. Torkkel, henkilökohtainen tiedonanto 11.4.2014)

7.2 Odotuksia perhetyöstä

Perheillä näytti olevan erilaisia ennakoasenteita ja käsityksiä siitä mitä perhetyö tulee olemaan. Yksi vanhemmista odotti että saisi helpotusta elämäänsä, mutta koki jo stressaavana yhteisen ajan järjestämisen työntekijöiden kanssa. Yhdellä vanhemmalla oli aluksi pelko lastensa menettämisestä, mutta kertoi, että huoli häipyi työskentelyn aikana. Yhdellä vanhemmalla taas oli vastaavasti positiivinen ennakoasenne työskentelyn alussa, mutta kokemuksen

myötä asenne oli useasti negatiivinen. Yksi vanhemmista kertoi, että hänen suhtautuminen oli alussa positiivinen, koska aikaisempi työskentely oli sujunut hyvin. Sama positiivinen asenne säilyi myös tässä viimeisessä perhetyön jaksossa. Yhdellä vanhemmalla oli ristiriitaiset tunteet perhetyön alkamista kohtaan, koska hänelle oli sanottu, että tukitoimilla ei kyetä vastaamaan arjen haasteisiin, joita perheellä väsymyksen takia oli. Lisäksi hän kertoi, että erilaisia palavereita ja uusia ihmisiä oli liikaa ja odotus perhetyön alkamiselle oli pitkä.

Tulokset osoittivat, että neljä viidestä on saanut yhtä tai useampaa muuta tukea samaan aikaan perhetyön aikana. Perhetyön aikana yhdellä perheellä oli yhtenä lisätukena lastenpsykiatrian asiakkuus, toisella perheellä SPR:n kautta kotiapua, kolmannella perheellä erityislapselle annettua tukea sekä vanhemmalla Lohjan asumispalveluista tukea sekä neljännellä perheellä lapselle kuvataideterapiaa ja vanhemmat kävivät pariterapiassa. Osa eri tukimuodoista on alkanut jo ennen perhetyötä. Yhdellä perheen lapsilla on ollut ennen perhetyön jaksoa aikaisemmin avohuollon tukitoimena tukiperhe. Kahdella perheellä jatkui perhetyön jälkeen tukihenkilö lapselle avohuollon tukitoimena ja yhdellä vanhemmalla oli alkamassa henkilökohtainen psykoterapia.

7.3 Vanhempien tukemisessa huomioitiin vahvuuksia ja voimavaroja

Vanhemmat kokivat **vanhemman tukemisen** perhetyössä eri tavoin. Esiin tuotiin erilaisia esimerkkejä tietyistä tilanteista, joissa vanhemmuus teemana oli tullut esiin. Vanhemmat kokivat tutkimusaineiston perusteella, että vanhemman tukemisen eri osa-alueisiin, joita tuloksissa tarkastellaan, ei menty kovin syvälle. Syitä käsittelyn pinnallisuuteen oli mm. perhetyön keston lyhyys sekä se, että aihetta on käsitelty jo joskus aikaisemmalla perhetyön jaksolla. Myös kriisissä oleva perhetilanne vaikutti siihen, että perhetyössä keskityttiin sen hetkisen tilanteen rauhoittumiseen, jolloin vanhemmuus jäi käsittelemättä sen syvemmin. Yhtenä syyinä käsittelyn vähyyteen oli se, että vanhempi ei kokenut että työntekijään voi luottaa, ja yksi kertoi, että he perheenä itse luultavasti torjuivat aiheesta puhumisen siinä tilanteessa.

”me puhuttiin paljon niin ku kaikist pojan asioist mut kyl mä koen, et se vanhemmuus jäi, et mitä se niin ku oikeest on --meil on ollu tosi vaikee tilanne etä jos oltais jatkettu sitä ni se ois varmaan päästy siihe -- mut ehkä me sit on kans se et me vähän kaikki kolme torjuttiin sitä, ku -niitä neuvojia tulee joka suunnasta” E

“oli sitä semmosta niinkun kartotusta -- mitä meidän vanhemmuus on” D

Edellisessä esimerkissä puhumisen välineenä käytettiin vanhemmuuden roolikarttaa. Yksi vanhempi kertoi myös toisesta esimerkistä. Kokemus osoittaa, että menetelmän kautta tulevat

esiin vanhemman vahvuudet ja voimavarat, joista perhe ei ole usein tietoinen, ja mikä koettiin merkittäväksi.

“no ne tuli varmaan just niis tilanteissa ku lapset ite -- oli niitä toiminnallisia juttuja ku oli se korttijuttu -- et se oli niin ku semmonen kauheen ilonen hetki siis siinä yhdessä iloittiin mitä toisesta oli keksiny ja mitä hienoja asioita ne oli huomannut toisissaan, että mitä luonteenpiirteitä” A

Vanhemmat kokivat pääosin, että saivat perhetyöntekijöiltä sellaista palautetta, että heidän vanhemmuutensa on riittävää ja että heitä arvostettiin. Kaksi vastaajista toi keskusteluissa esiin, että eivät olleet kokeneet itseään aina riittävänä työntekijöiden silmissä ja toinen heistä totesi, että kannustavaa palautetta olisi saanut olla enemmän. Molemmat kuitenkin toivat myös esiin sen, että ovat saaneet myös positiivista palautetta vanhempana olemisesta. Kaiken kaikkiaan vastauksissa tuli vallitsevasti esiin se, että **vahvuuksia ja voimavaroja** tuotiin esiin ja se koettiin merkittäväksi.

“mulle jäi sellanen fiilis, et mä oon hyvä äiti--et mä oon niin ku riittävän hyvä, koska se on ehkä se suurin ongelma, et kokee ettei oo riittävän hyvä” A

”he sano kyl monesti kuin hienosti mä oon niin ku selvinnyt” E

Vanhemman **jaksamiseen ja hyvinvointiin** vanhemmat kokivat saavansa osa kohtalaisesti apua ja osa koki, että ei saanut siihen apua riittävästi. Osa vanhemmista koki keskustelun olevan apuna jaksamiseen, mutta esiin tuotiin myös se, että keskustelusta ei ollut apua, syytä tai toisesta. Myös vanhemman oma terapia vaikutti siihen, että tarvetta keskustelulle ei ollut. Osa myös toivoi, että perhetyöntekijät olisivat ottaneet puheeksi asioita, jotka vaikuttivat perheen jaksamiseen. Yksi vanhempi koki piristäväksi päästä välillä käymään kodin ulkopuolella perhetyöntekijöiden kanssa.

“no esim yks tapaaminen me oltiin kahvilla Cafe Laurissa --sehän oli kaiken kiireen keskellä tosi yleellistä” A

“mä en oikeen osannu omaa henkilökohtasta varmaan oikeen tuoda esille-- ja ne ei osannu kysyykään” C

Yksi vanhempi kertoi yhden syyn siihen, miksi ei kokenut tullessa autetuksi ja toinen vanhempi koki välillä, että ei ollut oikeutettu kokemaan äitinä olemista vaikeina.

“no mä luulen et osaks silleen et mä sit juttelin tietyistä asioista, esimerkiks just niin ku väsymyksestä ja tällasta..ni ne ei niin ku välittäny” B

“mulle tulee semmonen niinkun tunne et mitä sä valitat” D

Neljä vanhempaa koki, että jaksamiseen olisi tarvittu konkreettisempaa tukea ja/tai irtautumista arjen pyörittämisestä, jotta olisivat jaksaneet toteuttaa paremmin vanhemmuuttaan. He kokivat usein, että jaksamiseen oli vaikea vaikuttaa perhetyön keinoin, koska perhetyöhön ei kuulu ns. peruskotiavun antaminen. Perhetyö pystyi kyllä ohjaamaan perhettä hakemaan mm. kesäperhettä lapsille.

“se ois niinku voinu just painottua sinne semmoseen konkreettiseen tukemiseen, et nyt se oli enemmänki sellasta et niinkun..ajatustenheitto puolin toisin. --mut eihän he voi niinkun mun henkisiks voimavaroiks niinkun muuttua“ D

”et mä oisin ehkä enemmän tarvinnu sitä semmosta..mä oisin saanu hengähdyksajan et he ois vaikka pari tuntii ollu lasten kanssa -- mul ois ollu oikeesti hetki ihan omaa aikaa” E

Valtaosa näistä viidestä vanhemmasta ei kokenut tarvetta käsitellä perhetyössä **lapsuuttaan**. Neljällä viidestä on ollut tai oli perhetyön aikana jokin kontakti psykiatriselle ”puolelle”, jossa oli käsitelty enemmän tai vähemmän lapsuutta. Yksi vanhemmista toi esille, että olisi ehkä toivonut enemmän keskustelua tästä aiheesta.

“me ollaan käyty siel pariterapiassa (lapsuutta) ja kaikessa --ei ollut tarvetta käydä läpi” A

Huolen puheeksi ottaminen tarkoituksenmukaisesti on tärkeä ammatillinen ominaisuus perhetyöntekijöillä. Vanhemmat kokivat, että huolesta on puhuttu ja sitä on tuotu esiin. Toki täytyy muistaa, että koko lastensuojelun asiakkuutta ei olisi, jollei huoli olisi jo tuotu esille ilmoituksen teko- sekä lastensuojelun tarpeen arvioinnin aikana sosiaalityöntekijän toimesta. Vastauksista kuvastui kuitenkin myös perhetyöntekijöiden rohkeus puhua asioista niiden oikeilla nimillä.

7.4 Kasvatusvinkit apuna lapsen kasvun ja kehityksen tukemisessa

Käsittelimme vanhemmuutta ja **lapsen kasvun ja kehityksen** tukemista omina teemoinaan, vaikka nämä kaksi liittyvät kiinteästi toisiinsa ja rajaus oli jossain määrin haastavaa. Lapsen kasvu ja kehitys teemana sisälsi mm. **keskustelua**, jossa annettiin kasvatusvinkkejä konkreet-

tisiin tilanteisiin sekä keskusteltu ainakin yhden vanhemman kanssa eri ikävaiheista. Vanhemmilla oli teeman käsittelystä erilaisia näkemyksiä, mutta haastattelussa tuli esiin se, että näitä kysymyksiä käsiteltiin vähintään jonkin verran. Yksi vanhempi totesi, että kriisiytynyt tilanne vei resursseja yleisten kasvatusasioiden keskustelusta.

“Perhetyöntekijät yritti parhaansa mukaan tukea sitä -- yritettiin niinkun kartottaa sitä, sitä niinkun kasvatusmetodiajatus ja yritettiin tarjota siihen vielä jotain enemmän” D

Yksi vanhempi muisti erityisesti esimerkin, jossa oli kokenut työntekijän neuvomisen tilanteeseen sopimattomalla tavalla. Tämä oli perhetyöntekijän mielestä provosoimista.

”se on kans et se lähti vähän huonosti se hänen neuvominen siinä..et siin kohtaa ku on ollut hirvee raivari päällä ja sä oot itse sellasessa tunnemyrskyssä, ni ehkä ei siinä kohtaa ei pidäkään tulla neuvoo niin kauheesti vaan sit niin ku se asia pitää esittää niin ku toisella tavalla. Ei ketään äiti halua siinä tilanteessa kuulla et kuinka sä provosoit.” E

Lapsen kasvuun ja kehitykseen liittyen yksi vanhempi kertoi menetelmästä, jonka tavoitteena oli lapsen kannustaminen. Tarra-menetelmää voi käyttää mm. jonkin uuden taidon opetteluksa tai kannustamaan suoriutumaan jostain tehtävästä. (Mannerheimin lastensuojeluliitto.)

“yritettiin jopa tiettyä menetelmääki ihan kaikkee niinku hymiötarraa ja muuta tälläst näin systeemiä yritettiin kehittää lapsille” D

Lapsen kasvun ja kehityksen tukemiseen liittyen **tiedon saaminen** perheen **lapsen ikävaiheista** ja siihen liittyvistä haasteista. Kaksi vanhempaa kertoi, että on saanut selkeästi tietoa eri ikävaiheista. Yksi vanhempi pohti sitä, että on lasten kanssa yksin ja tarve olisi ollut ehkä hyödyllistä keskustella aiheesta yleisellä tasolla, ei pelkästään lapsen tiettyihin ongelmiin keskittyen.

”ois varmaan täytynt.. mähän oon aika yksin ollu.. et tähän on täysin mun vastuulla, et mimmosia niist tulee.” E

Vanhemmista kaksi kertoivat, että olisivat kaivanneet myös nimenomaan **murrosikään** liittyen tietoa ja keskustelua. Toinen heistä toivoi erityisesti yhteisiä keskusteluhetkiä, joissa lapset olisivat paikalla. Toinen vanhempi toivoi jo että etukäteen voisi keskustella murrosiän ja sen tuomista haasteista.

”ois se ehkä ollut (toive) et mitä tää niin ku murrosikä tuo tullessaan ja kaikki tällanen” E

Lasten kasvun ja kehityksen tukemiseen liittyen tuloksissa näkyi myös **lapsen vahvuuksien** huomiointi. Tämä tuli esiin työmenetelmissä, kuten nalle-korttitehtävässä ja elämänkaareen liittyvässä tehtävässä. Lasta ja hänen osaamistaan huomioitiin myös yhden perheen kohdalla niin, että käytiin katsomassa lasten harrastuksia tai sitten tehtiin lapsen kanssa yhdessä hänelle mieleisiä asioita. Yksi vanhempi toivoi enemmän sellaisia toimintatapoja, joista isommat lapset innostuisivat enemmän.

”sit oli nää yhteistapaamiset mis ne lapset oli -- sit ne lapset teki noi.. olikse se joku elämänkaari vai mikähän se oli -- tommosten yhteisten kokemusten niin ku tekeminen on varmaan todella tärkeätä-- et just ne vahvuudet tulee esille” A

Kokemukset näin ollen vaihtelivat perheiden välillä. Haastatteluissa näyttäytyi näkökohtana vanhemman arvostaminen ja kunnioittaminen kasvattajana. Pääosin vanhemmat kokivat arvostusta, mutta yksi vanhempi koki ristiriitaisia ajatuksia arvostuksen kasvattajana olemisen ja koko perhetyön suhteen.

“heil on sit taas omat näkemyksensä ja mul on tavallaan oma” B

”Joo kyllä ehottomasti joo (arvostettiin)..jotenki mul on tosi positiivinen muistikuva siitä et ku meil on ne omat tavallaan ollu nää omat ajatukset ja fiilikset miten me halutaan tehdä ni kyl sitä on tuettu et ei oo mitenkään sellast negatiivista ollu siinä suhteessa.” C

7.5 Parisuhdetta ja eroa käsiteltiin pintapuolisesti

Vanhempien kokemukset yleisesti **parisuhteen käsittelystä** olivat melko vähäisiä. Kaksi vastaajista oli parisuhteessa perhetyön aikana, kolme olivat jo eronneet ennen perhetyön alkua tai sen aikana. Yhdellä vastaajista ei ollut juuri ollenkaan muistikuvia teeman käsittelystä, mutta nosti kuitenkin esiin muissa palveluissa saadun tuen teemaan liittyen. Suhteessa olevista kahdesta vanhemmasta toisessa tapauksessa puoliso oli kaikin puolin aktiivisesti mukana, kun taas toisessa tapauksessa puoliso ei osallistunut lainkaan perhetyöhön. Syynä osallistumattomuuteen oli se, että puoliset olivat käyneet jo aikaisemmin pariterapiassa eikä sen vuoksi toinen kokenut tarvetta käsitellä näitä asioita enää perhetyössä.

“ei ollu (puoliso) näissä tapaamisissa ollenkaan (perhetyö)--ei kokenut sitä sil hetkel tarpeelliseksi -- me ollaan käyty siel pariterapiassa ja kaikessa“ A

Käsittelyyn ja sen tasoon vaikuttavia tekijöitä, joita vastauksissa tuli ilmi oli muun muassa perhetyön kesto ja vanhemman kokema pelko puhua parisuhteeseen liittyvistä asioista työntekijöille.

“se oli kuitenkin niin lyhyt se jakso, et enemmänkin keskityttiin siihen ehkä semmoseen positiivisiin puoliin” A

“siin oli viel se tunne että niinku mä menetän mun lapseni jos mä kerron tän kaiken” D

Eron käsittelystä kaikilla kolmella eronneista oli kokemuksia. Eroa käsiteltiin jollakin tasolla, muttei siitä ollut kovinkaan paljon apua. Yksi vastaajista olisi kaivannut enemmän tukea eron hetkellä, sillä hän koki, että aihe ohitettiin kokonaan. Samalla hän toi esille oman kyvyttömyytensä sisäistää eron merkitys. Lisäksi muiden tukipalveluiden merkitys eron käsittelyssä tuotiin esille.

“se oli itseasias sellanen mikä tota noinniin mulla pisti silmään et se niinku oikeestaan skipattiin kokonaa (eron käsittely)-- mä oisin voinu niinkun vielä avoimemmin niinkun avautua siitä et mikä se tausta siel tosiaan oli (erossa)-- vai oliko se sit niin et mä esitin sen niin et ei tunnu missään--mä en ees niinku tienny oikeestaan tai sisäistäny sitä et kuinka paljon se tuntu et ku mä olin ite niin väsyny et mä olin ihan turta.” D

Myös eron vaikutus lapsiin koettiin tärkeänä teemana käsitellä.

“niin ku lasten asioista ois voinut puhua enemmän. Niin ku ero ja mitä kaikkee ollut, ni vaikuttaa tosi paljon lasten mielialaan ja ajatuksiin” B

Riitelyn käsittelyssä vastaajilla oli vaihtelevia kokemuksia. Yhdellä vastaajista riitelyn käsittelystä ei ollut juuri ollenkaan muistikuvia. Yksi taas ei osannut sanoa, oliko riitelyn käsittely teemana sellainen, jota olisi ollut tärkeä käsitellä sen enempää ja kaksi muuta kertoivat saaneensa tukea riitelyyn eri keinojen kautta.

“Kyl sitä, sitä siis käsiteltiin--just niitä semmosia niinku riitatilanteita -- miten sais niitä henkisiä voimavaroja” D

“käsiteltiin me sitä sillä tavalla että niinkun et yritetään pitää ne niinkun aikuisten keskustelut -- ettei lapset niinku joudu kuuntelemaan niitä” D

Vastaajat antoivat myös palautetta parisuhteen ja eron käsittelyn **merkittävyydestä**. Parisuhteen toimivuutta ja haastattelijoiden vastauksia voidaan tarkastella **läheisyyden ja kommunikaation** näkökulmista, jolloin näiden asioiden työstämisellä on myös merkitystä työskentelyn merkittävyyteen. Käsittely koettiin pintapuolisena ja siihen olisi toivottu aktiivisuutta perhetyöntekijöiden suunnalta. Positiivisiksi asioiksi kaksi vanhempaa nosti perhetyöntekijöiden antaman tuen koskien parisuhteen tai ex-puolisoon liittyviä vaikeita tilanteita. Kaksi vastaajista mainitsi, että perhetyöllä on ollut merkitystä parisuhde-asioissa tai ex-puolison välisen yhteyden rakentamisessa ja on annettu vinkkejä parisuhteeseen. Yksi vastaajista kuitenkin koki, ettei perhetyö voinut siinä sen enempää tukea ja yksi vanhempi koki, että toimivien välien rakentaminen ex-puolison kanssa olisi ollut tärkeää.

”kyl mä luulen et joskus on, on tullu jotain ihan konkreettisia vinkkejä ja tomosii juttuja niinku niis keskusteluissa -- just sitä että mitenkä saa sitä omaa aikaa sitte kahestaa tai niinku mitenkä sitä parisuhdetta” C

”kyllähän ne hirveen paljon autto ja yritti rakentaa siltaa niin ku meidän väliin -- on siit ollu hyötyä” E

7.6 Tarve konkreettiseen tukeen korostui

Arjen rutiinien ja päivärytmin käsittelyyn liittyen kaikki vanhemmat totesivat, että arkea on käsitelty vähintään jollain tasolla. Arjen käsittely on tarkoittanut puhumista, suunnittelua, kartoitusta päivän rytmistä. Kaksi vanhemmista toi esille, etteivät erityisesti kaivanneet tukea arkeen liittyvissä asioissa.

”joo paljon puhuttiin ja suunniteltiin” C

”ei oo, et meil ei oo siit kauheest ollu... eikä heidän oo tarvinnu mua ohjeistaa niin ku missään ruokailuissa tai missään niin ku just tosiaan et ei oo tarvinnut paasaa, et lapset pitää mennä ajoissa nukkumaan.” E

Vanhemmat kertoivat esimerkkejä arkeen liittyviä asioita, joissa olivat saaneet apua tai tukea. Työntekijät antoivat vinkkejä tilanteisiin, jotta arki sujuisi paremmin. Arjen tukeminen näyttäytyi myös osaltaan jo ihan sillä, että vanhempi sai jakaa arkeen liittyviä huolia ja kokemuksia.

”käytiiks me siis sitä kun meil tiskivuorot ja tietyt siivousalueet, et kyl se varmaan vähän terävöity ehkä -- niin ku tää työnjako ja sellasista asioista huolehtiminen” A

Myös tämän teeman kautta tuli selvä **palautte** tarpeesta saada peruskotiapua ja myös konkreettista tukea yhdessä tekemisen kautta. Pelkkä aiheesta puhuminen koettiin riittämättömänä. Neljä viidestä vanhemmasta toi tämän tarpeen esille, tosin taustalla tähän tarpeeseen on perheillä vähän eri perusteet. Yhden vanhemman toivomus oli, että yhdessä tekemisen kautta olisi voitu todeta arjen toimintojen sujuvuus. Yhdessä perheessä näyttäytyi yksinhuoltajuuden tuoma kuormitus, kun joutuu selviytymään kaikesta itse. Äidiltä saama apu oli tässä perheessä keino selviytyä. Nämä olivat selkeästi niitä seikkoja, joihin olisi tarvittu konkreettista apua.

”vois siihen perhetyöhön niinkun heidän resursseja lisätä et he vois olla niinku mukana siinä arjessa enemmän ihan konkreettisesti” D

Yhdessä perheessä väsymys ja aloittekyvyttömyys olisivat heidän mukaansa tarvinneet rinnalle aloitteellisen ja aktiivisen työntekijän, joka olisi enemmän rohkaissut ja kannustanut toimimiseen ja tehnyt mukana asioita. Hän kuvaa asiaa mm. näin:

“meil ei ollu kyse siitä et me ei niinku osattas tehdä jotain..et se oli enempi se niinku se tietty alotekyvyyttömyys -- se et ei pääse alkuun. -- höpötetään aika kovasti ja siinä niinku just se -- se semmonen niinku tunne et vähän niinku saarnataan sen sijaan et rohkastas. -- hirveen vaikee se et millon se menee niinku siihen et tuntuu et niinku mä oon tosi huono -- puhutaan et tälleen vois tehdä ja millonka se rohkasee että sä kyl pystyt tähän” C

Toisaalta hän toteaa jaksamiseen arjen suhteen myös näin:

”se ongelma siinä arjen rutiineissa oli se että et se tavallaan ei riittäny et vaan puhutaan siitä..se niinku kaipas jotain konkreettisempaa -- emmä tiiä se on vähän vaikee et toisaalta niinku ku ei voi toiset ruveta arkee pyörittää puolesta mut se ei riitä se pelkkä se puhuminen siihen” C

7.7 Vuorovaikutusta tuettiin erilaisten menetelmien kautta

Vuorovaikutuksen käsittelystä kaikilla vastaajista oli jonkin verran kokemuksia. Yksi vastaajista kertoi, että käsittely kohdistui etenkin riitatilanteisiin ja henkisiin voimavaroihin ja toisella keskustelut työntekijöiden kanssa olivat tuottaneet hänelle kokemuksen kyvystä vuorovaikutukseen lasten kanssa. Yksi vastaajista kuitenkin koki, että tuen tarve teemaan liittyen oli vähäinen, ja kaksi muuta olisivat halunneet, että teemasta olisi keskusteltu vielä enemmän.

Vastaajilla oli kokemuksia erilaisista **menetelmistä**, joita vuorovaikutuksen käsittelyssä hyödynnettiin. Vastaajat mainitsivat, että keskustelua vuorovaikutuksesta käytiin. Yksi vanhemmista kertoi, että asioita käytiin läpi myös niin, että lapset ovat mukana. Toinen vastaaja puolestaan olisi toivonut tällaisia yhteisiä keskusteluja enemmän. Yhden vastaajan keskustelut vuorovaikutuksen vaikeuksista eivät johtaneet "sen pidemmälle". Muita menetelmiä, joita käytettiin, oli muun muassa pelaaminen, yhteisten tehtävien tekeminen, piirtäminen ja havainnointi, joissa keskustelu oli myös olennainen osatekijä.

"sit me ollaan kerran tossa perhetyössä piirrettiin -- meil oli täs paperi mut mä en muista et mitä me ajettiin takaa sillon -- se oli muuten jotain kehumista toisista -- otettiin kehumisia ja toisten voimavaroja -- se oli tosi kiva" D

"kyl must tuntuu et me ollaan puhuttu siitä (vaikeudet vuorovaikutuksessa)-- mut se ei välttämät oot sit hirveesti edenny mihinkään" C

Myös muun kuin perhetyön antaman tuen merkitys koettiin tärkeänä:

"meidän työllä alko tää onks se nyt sit tää tukihenkilö vai mikä se nyt oli--mikä oli hyvä ratkaisu kyl osalt--" A

"oikeestaan toivon että niinkun meillä on nyt niin uskomattoman hyvä tukihenkilö että-- yritetään niinku hänen kanssa sitte miettimään kans sitä--et miten sais ton poikien keskinäisen vuorovaikutuksen" D

Menetelmät koettiin päällisin puolin hyvinä keinoina vuorovaikutuksen tukemisessa ja niiden kautta vastaajat kertoivat muun muassa saaneensa oivalluksia, keinoja parantaa perheenjäsenten keskinäistä vuorovaikutusta sekä saivat mahdollisuuden antaa ja ottaa vastaan kehuja toisiltaan. Lisäksi yksi vastaajista kertoi oppineensa ennakoimaan lapsensa käyttäytymistä.

"se oli varmaan paras se nallekorttijuttu--se niin ku kunnolla herätti et me ollaan niin ku me, ja me ollaan tosi ihania ja hyviä, ja me välitetään toisistamme" A

"et voitais vähän enemmän kuunnellakin (toisiaan)" A

"mietittiin sitäkin justiin et et menee vaan yksinkertaisesti hengähtämään johonki parvekkeelle tai muuta" D (oma keksimä keino)

Vastaajat kertoivat saaneensa sekä positiivista että negatiivista **palautetta** vuorovaikutuksesta **työntekijöiltä**. Palautetta saatiin muun muassa pelaamisen lomassa ja yksi vastaajista kuvasi, että kehuja annettiin muutoinkin tapaamisten yhteydessä. Yksi vastaajista kuitenkin mainitsi, että eri työntekijöiltä sai erilaista palautetta.

“aika monesti just sitä positiivist palautetta -- ne on ihan niinku ku on nähty useemman kerran ni ihan niinku alkanu puhuu siitä että meillä on jotenki hyvä joku suhde lapsiin tai se just semmonen vuorovaikutus” C

(Lapsen) tunteiden tunnistamisessa vastaajilla oli sekä hyviä kokemuksia että kokemuksia tuen riittämättömyydestä. Yksi vastaajista koki saaneensa positiivista palautetta lasten tuntemisesta ja toinen koki, että apuun vastattiin jos jokin asia herätti ihmetystä. Vastaajilla oli lisäksi myös kokemuksia siitä, ettei lapsia kuunneltu tarpeeksi ja neuvoja vaikeisiin tilanteisiin olisi kaivattu enemmän.

”tavallaan silleen et ihan lasten yleisiä tunnetiloja ja tämmösiä.. pelkästään.. - on niistä keskusteltu -- mut sit taas et niin ku lapsia ei olla oikeestaan kuunneltu..” B

“Ni ois täs ehkä tarvittu jotain--ja jos ei muuten ni niin ku että mitä tehdä --Mä oon välil ihan.. nytteki niin ku ihan hakusessa, et mitä mä teen” E

7.8 Tuen oikein kohdentuminen ja perhetyön painopiste

Tuen oikein kohdentumisella ja perhetyön merkityksellä tarkoitamme niitä kysymyksiä, joita saimme vastaajilta siitä, onko heidän tuensaantiinsa perhetyössä kokonaisuutena vastattu heidän tarpeidensa mukaisesti eli ovatko he saaneet sellaista tukea, josta on ollut heille apua. Yksi vastaajista sanoikin ihan suoraan, että perhetyöllä tulisi olla sellaiset resurssit, joilla voi vastata asiakkaiden tarpeisiin. Kaiken kaikkiaan vastaajat kokivat, että perhetyöllä on ollut hyviä vaikutuksia heidän elämäänsä. Puutteitakin perhetyössä koettiin ja erityisesti ne liittyvät kotiavun vähyyteen ja tukihenkilön saamiseen.

Yhden vastaajan kohdalla lastensuojelun asiakkaana oleminen hyödytti perhettä taloudellisesti ja siksi se koettiin tärkeänä. Hänen ja toisen vastaajan kohdalla perhetyön olemassa olo vaikutti myös perhetilanteen kohenemiseen.

”tavallaan sitä tukea oli jonkun verran, ei sitä niin ku hirvittävästi ollu, mut tavallaan se kuitenkin oli omiaan pukkaamaan meitä eteenpäin, et ei tullu mitään niin ku uusia niin pahoja kriisejä” A

Yksi vastaajista koki erityisen tärkeänä myös muiden tukipalveluiden saamisen, joilla oli merkitystä perhetyön jatkamiseen sen pidemmälle. Toinen vastaajista mainitsi olleensa helpottunut, kun perhetyö loppui, sillä koki ajan löytämisen haasteellisena.

”no varmaan se, että sen tyyppinen työmuoto ei ollut enää siinä vaiheessa tarpeen -- et oli se mun terapia ja sit oli näit kaikkii kontakteja joka suuntaan” A

”mullakin oli niin monta asiaa siinä, että se vaan siinä sitten niin ku kiristi aina, et aina piti taas hankkii joku aika -- mä olin niin tarkka siit omasta ajasta koto-na sillon” E

Perhetyö sai myös kiitosta lapsilta:

”olivat (lapset) tyytyväisiä siihen mitä tehtiin” A

Vastaajat kertoivat myös kokemuksistaan ja antoivat **palautetta työntekijöistä**. Palaute liittyi persoonaansa ja heidän tapaansa tehdä työtä. Yksi vastaajista kertoi työntekijöiden keskittyneen liikaa kuvailemaan itse ongelmia kun niiden ratkaisukeinoja. Toinen taas koki, että työntekijät puhuivat selän takana asioista ja toivoi, että niitä olisi enemmän otettu puheeksi hänen kanssaan. Kolmas vastaajista antoi kehuja työntekijöiden kyvystä olla läsnä tilanteissa.

”ni se on hirveen tärkeää, et perhetyöntekijät niin ku oli semmosii ku meidän työntekijä, joka oli läsnä niis tilanteis -- ja reagoi sillä.. sillä myös sillä omalla niin ku tunteella niihin tilanteisiin -- et on sitä niin ku myötäelämisen kykyä.. et se näkyy.. se on ihan valtavan tärkeä työkalu siinä” A

”jos perhetyö on vaik käynyt, tai jotain, ni niis ois voitu sit niin ku keskustella kasvotusten, et ei sit pelkästään laiteta lappuihin sellasii asioita, mitä ei asiakkaan kanssa olla keskusteltu -- et on semmosiiki asioita, jotka on tullu tavallaan yllätyksenä” B

”ehkä se sit vaan niinku on riippuvainen ihmisistä ja niitten luonteesta ja miten kemiaat kohtaa et mitenkä niinku jonkun ihmisen tapa jutella voi niinku rohkaista ja jonku toisen lannistaa” C

Työntekijän vaihtumisella ja työntekijöiden määrällä oli vastaajien mielestä myös merkitystä:

”jos meidän tilanne ois ollu vaikeampi ni se ois ollu todella niin ku ikävää-- et tavallaan et just ku on saavuttanut sitä luottamusta” A

”sit ku on kaks ihmistä ni - -tulee semmonen vapautuneempi tunnelma -- se on semmonen yleisempi juttu niinku ihan kaikkien tämmösten työntekijöitten kanssa” C

Haastatteluiden lopuksi kysyimme vielä siitä, missä **perhetyön painopiste** on heidän mielestään ollut ja onko se painottunut oikein. Vastauksissa näkyi, että painopiste on kullakin ollut hyvin erilainen, mistä taas voisi päätellä, että perhetyön tarve on ollut myös hyvin erilainen. Vastauksissa painopisteet vaihtelivat niin lapsen, vanhemman ja koko perheen tukemisen kuin lapsen suojelunkin välillä. Vain yksi vastaajista ilmaisi tyytymättömyytensä työn kohdentumiseen ja oli sitä mieltä, että painopiste olisi voinut olla konkreettisessa tukemisessa.

”mä koen, että se oli niin ku mun vanhemmuuden tukemisesta, ja -- et mun jaksamisen kannalt on tosi tärkeitä se et nään sen oman perheen niin ku arvokkuudeden.. niiden niinku lasten sen ainutlaatuisuuden” A

”kyl se on ainaki meillä oli ihan koko perheessä se homma -- se oli ihan hyvä” C

”hyvä et se ei painottunu sinne että, et suojellaan lasta niinkin kovin -- he ei niinku kertaakaan antanu vinkkiä et hei et sun lapset viedään jos sä sanot näin tai noin” D

8 Johtopäätökset ja pohdinta

Opinnäytetyömme tulokset osoittivat, että haastatteluun osallistuneilla vanhemmilla oli melko erilaisia kokemuksia perhetyöstä. Pääosin voidaan kuitenkin todeta, että perhetyöllä on ollut positiivisia vaikutuksia heidän elämäänsä. Oli perhetyö sitten kriisien uusiutumisen ennaltaehkäisyä tai neuvojen antamista, työntekijöiden läsnäolo koettiin hyvänä ja pienetkin teot olivat merkityksellisiä. Neljän vastaajan mielestä perhetyön painopiste oli kohdistunut oikeaan paikkaan, mikä kertoo siitä, että perhetyössä tiedostettiin tuen tarve tai ainakin se, missä sitä eniten tarvittiin. Hyvä kysymys on kuitenkin se, että vastattiinko perheiden tarpeisiin oikealla tavalla, jos miettii vanhempien toiveita kotiavusta. Lähes kaikki vanhemmista sitä toivoivat, mutta perhetyöllä ei ollut resursseja tähän. Opinnäytetyömme tulokset siis vain vahvistavat sitä seikkaa, että kysyntää kotiavulle tosiaankin on.

Vanhemmat kertoivat perheensä saaneen muuta tukea ja apua perhetyötä ennen, sen aikana tai sen jälkeen. Tukimuotoja, joita he saivat, olivat muun muassa henkilökohtainen terapia ja pariterapia, lastenpsykiatrian asiakkuus, SPR:n kautta saatu kotiapu sekä avohuollon tukitoimena saatu tukihenkilö. Se, että perheet saivat näinkin erilaisia tukimuotoja, on varmasti vaikuttanut myös perhetyön rooliin tuen antajana. Asioita käsiteltiin nimittäin pintapuolisesti tai ei ollenkaan, jos vanhemman kanssa niitä oli käsitelty jo muualla. Tässä kohtaa onkin hyvä pohtia sitä, että jos muita tukipalveluita ei olisi ollut niin olisiko perhetyöltä odotettu enemmän. Totta on kuitenkin se, että perhetyö on harvemmin ainoa tukimuoto, jota perhe saa. Tätä seikkaa tukee lastensuojelua ja avohuoltoa käsittelevien ajankohtaiset julkaisut sekä toisen meistä kokemukset perhetyössä. Tämän päivän ongelmat ja haasteet ovat moninaiset, ja erilaista apua ja tukea saa omana erityispalveluna, joten on selvää, että näitä eri tukimuotoja hyödynnetään. Mielestämme tärkeää on selvittää mistä tukimuodosta on parhaiten apua perheelle ja onko päällekkäisistä tukimuodosta enemmän haittaa kuin hyötyä.

Vastausten perusteella näytti siltä, että vanhemmuus oli käsitellyin teema perhetyössä, mikä ei sinänsä yllättänyt. Vanhemman hyvinvoinnin tukemisella sanotaan nimittäin olevan erityisesti vaikutusta lapsen ja koko perheen hyvinvointiin (Myllärniemi 2007, 27). Tuloksissa näkyi hyvin usein se, että keskusteluja käytiin nimenomaan vanhemman kanssa ja toiveet perhetyöhön liittyen koskivat usein sitä, miten vanhemman jaksamista voitaisiin tukea paremmin. Pohdimme kuitenkin sitä, olisiko lasten kanssa työskentelyä voitu toteuttaa vieläkin enemmän. Perhetyö on kokonaisvaltaista ja koskee koko perhettä, joten siksi olisikin tärkeää, että myös lapset pääsevät osalliseksi ja otetaan mukaan keskusteluihin.

Vanhempien mielestä perhetyöntekijät kiinnittivät huomiota vahvuuksiin ja voimavaroihin, mikä koettiin merkittävänä asiana. Tästä voi päätellä, että vaikka asiakasperheiden tilanteet ovat usein hyvin ongelmallisia ja keskustelut pyörivät usein ongelmien keskellä, työntekijöillä on ollut kykyä tunnistaa ja löytää asiakkaan voimavarat sekä vahvuudet ja positiivista palautetta on annettu rutkasti. Se on tärkeää erityisesti silloin kun vanhemman voimat loppuvat eikä välttämättä itse enää pysty näkemään hyviä puolia omassa itsessään.

Vastaajilla oli kokemuksia eri teemoista eri verran johtuen osaksi heidän vaihtelevasta tarpeestaan tiettyjen teemojen käsittelyyn, mutta myös toiveita niiden käsittelyn lisäämiseksi heräsi. Murrosiän käsittelyä toivottiin, mikä mielestämme olisi ollut hyvä alun pitäenkin ottaa puheeksi, jos lapset ovat siinä iässä tai sen kynnyksellä. Murrosikä tuo haasteita perheeseen ja se vaatii vanhemmalta uudenlaisia lähestymistapoja lapseen, joten siinäkin mielessä sen käsitteleminen on aiheellista. Uutena teemana aineistosta nousi esiin ero, mutta huomionarvoista mielestämme oli se, että sen käsittely oli vähäistä perhetyössä. Kuten Ensi- ja turvakotien liitto (2014) kirjoittaa, ero on aina kriisi perheessä ja tuottaa surua niin lapsessa kuin vanhemmassa, joten siitäkin syystä on tärkeää, että sitä käsitellään. Huomiomme kiinnittyi

erityisesti yhden vanhemman kommenttiin, kun hän kertoi, että eron tapahduttua aihe ohitettiin lähes kokonaan. Mielestämme perhetyöntekijällä tulisi ottaa asia rohkeasti puheeksi, vaikka asiakas itse kokisi sen vaikeana asiana käsitellä. Eron hetkellä tuen tarve on varmasti suuri ja siinä jos missä yksin asioiden kanssa kamppailu voi olla hyvinkin tuskallista.

Haastatteluaineistoon perehtymisen kautta meille syntyi sellainen käsitys, ettei puhumisessa päästy syvempien tunteiden ja kipeyksistä puhumisen asteelle. Voidaan tietysti kysyä perustellustikin, että millä tasolla perhetyöntekijä voi käydä vanhemman kanssa asioita, koska kyseessä ei ole terapia. Tärkeää olisi kuitenkin, että käytäisiin jokainen aihe-alue läpi asiakkaan kanssa, vaikka tarpeet vaihtelisivatkin. Muutoin riskinä on, että jokin tärkeä aihe jää käsittelemättä. Marjut kävi perhetyössä työntekijänä ollessaan viime syksynä Perhearviointi -koulutuksen, joka on menetelmänä sekä hoitava että perhetilannetta kartoittava. Tässä menetelmässä käydään läpi kokonaisvaltaisesti perheen vahvuuksia ja vaikeuksia sekä perheenjäsenten välisiin suhteisiin kiinnitetään paljon huomiota. Tätä menetelmää ei ollut vielä käytössä perhetyössä silloin kuin haastateltavamme olivat asiakkuudessa.

Uskomme, että haastattelemalla vanhempia saimme parhaiten tietoa heidän kokemuksistaan perhetyössä. Haastatteluiden aikana teimme paljon tarkentavia kysymyksiä, jotta pystyimme saamaan kokonaiskuvaa heidän kokemuksistaan. Huomasimme, että kysymykset olivat laajoja ja ne tarvitsivat pohjustusta, jotta vastaajat ymmärsivät mitä kysymyksillämme haimme. Mielestämme haastattelu menetelmänä sopi tähän tutkimukseen hyvin ja sen avulla saimme aineistoa kattavasti. Yksi asia, jota kuitenkin pohdimme, liittyi kysymyksiin, joita haastattelussa esitimme. Olimme nimittäin tehneet itsellemme muistiin lisäkysymyksiä, joita käytimme apuna haastattelussa. Teemahaastattelussa tarkoitus siis on, ettei kysymyksiä noudateta strukturoidusti tietyssä järjestyksessä vaan kuljetaan vapaammin teemasta toiseen. Mielestämme ehkä kuitenkin sorruimme siihen, että esitimme kysymykset aika strukturoidusti ja kysyimme lähes samat kysymykset haastateltavilta. Jos tekisimme haastattelut uudestaan, toimisimme ehkä hieman eri tavalla. Antaisimme haastateltaville enemmän tilaa vastata ja kertoa kokemuksistaan kuhunkin teemaan liittyen.

Emme kuvanneet työssämme yhteiskunnallisten muutosten merkitystä perheiden hyvinvointiin, vaikka viittasimme tähän työmme alussa. Näkökulma on kuitenkin tärkeä, ja vastauksista kävi ilmi, että perheet ovat usein melko yksin, ilman läheistä tukiverkkoa. Vain muutamalla äiti oli läsnä perheen elämässä. Tämä mielestämme vahvistaa sitä tosiasiaa, että epävarmuus ja vaihtuvuus perheiden elämässä ovat lisääntyneet mm. muuttojen myötä, mutta myös talouden heilahtelujen myötä. Lisääntyneet erot ja muutot ovat merkinneet sitä, että suvun merkitys on vähentynyt pysyvänä ”tukipilarina”. Toki voidaan myös pohtia sitä, kartoitettiinko perhetyössä tarpeeksi näitä tukiverkkoja, kuten sukulaisia ja ystäviä, jotka olisivat voineet olla läsnä perheen elämässä ja auttaa esimerkiksi konkreettisen tuen kautta. Perhetyönteki-

jöiden resurssit ovat rajalliset eivätkä he pysty kaikkeen venymään. Tärkeää olisikin, että perhe voisi hyödyntää myös muita läheisiä, jos vain sellaisia löytyy.

Yhteiskunnallisesti voimme pohtia myös sen seikan merkitystä, että palvelurakennetta kehitettäessä etusijalla on ollut pitkään muut kuin lapsiperheet. Suurten ikäluokkien jäädessä eläkkeelle vanhuspalvelut ovat tärkeyslistalla ensimmäisenä kun kohdennetaan resursseja. Voidaan perustella lapsiperheiden jäämistä vähemmälle rahallisten resurssien takia, mutta syyt ovat myös arvosidonnaisia. Tommy Hellsten puhuu suorituskeskeisestä yhteiskunnasta, jossa arvokas on vain se, joka tekee ja tuottaa rahallista arvoa. Itse olemme myös kokeneet, että äitiyttä ja lapsen kanssa kotona olemista ei tosiasiaassa arvosteta, vaikka puhutaankin usein siitä, että lapsi on kaikkein tärkein. Äidit näyttävät kaipaavan nopeasti työelämään, jotta itse asiassa saisivat kokea arvostusta. Tätä arvonäkökulmaa vahvistaa aikeet kotihoidon tuen leikkauksesta, jotta äidit saataisiin töihin ja verorahoja kertyisi. Tätä työhön liittyvää näkökulmaa emme työssämme kuvanneet, mutta koemme, että laajemmin ajateltuna tällä on merkitystä perheiden hyvinvointiin ja se näkyy enemmän ja vähemmän meissä suomalaisissa perheissä ja myös meidän haastateltavissa perheissä.

Vertasimme saamiamme työn tuloksia kahden muun opinnäytetyön tuloksiin. Nämä opinnäytetyöt ovat valmistuneet samoihin aikoihin kuin tämä työ, eli keväällä 2014. Sari- Sisko Vepplingin (2014) tekemän työn tulokset osoittivat, että haastateltavat viisin perhettä olivat kokeneet perhetyön merkityksellisiä ja tulokset olivat kaiken kaikkiaan positiiviset. Töiden tulokset eivät ole tähän työhön verrattuna mielestämme täysin vertailukelpoisia, koska teoreettinen viitekehys on niissä erilainen. Joka tapauksessa, molemmissa opinnäytetyissä haastateltavat olivat kuvanneet positiivisina seikkoina perhetyössä hyvän vuorovaikutuksen ja kyvyn olla läsnä. Tämän lisäksi vertailutyössä asiakkaat olivat kokeneet konkreettisen avun, kuten siivouksen ym. merkittävänä apuna.

Toinen opinnäytetyö, johon vertasimme tämän työn tuloksia, oli Pirjo Kiviojan ja Jussi Kujalan (2014) opinnäytetyö. Siinä kuvattiin perhetyön vaikuttavuutta, johon liittyy tässä työssä keskeisesti systeemisyys -käsite ja muutokset perheen suhteissa ja vuorovaikutuksessa. Perhetyötä toteutettiin perhearviointi -menetelmää käyttäen. Työn tulokset osoittivat, että haastatellut viisin perhettä olivat kokeneet myönteisiä vaikutuksia perhetyön aikana. Osalla perheistä oli perhetyön lisäksi myös mm. päihdekuntoutusta tukitoimena, joten ei voida sanoa tarkasti, mikä tuki on vaikuttanut milläkin tavalla. Perheet olivat kokeneet, että muutosta vuorovaikutuksessa oli tapahtunut ja että muutos yhdellä alueella vaikutti myös muutosta toisella alueella. Tärkeänä pidettiin myös tässä tutkimuksessa työntekijän kannustavaa työtötettä sekä luottamuksellista ja vuorovaikutuksellista asiakassuhdetta. Vertailututkimusten tuloksista voidaan todeta, että molemmissa opinnäytetyöissä tulokset ovat samansuuntaisia kuin tässä työssä.

Koko opinnäytetyön tekeminen oli haastava, mutta opettavainen kokemus ja ainakin toiselle meistä se opetti paljon uusia asioita perhetyöstä. Erityisesti sen vaativuus yllätti. Työntekijän tulee nimittäin hallita hyvin perhetyön keskeiset sisällöt ja heidän tulee olla aidosti kiinnostuneita tukemaan ja auttamaan vaikeissa tilanteissa eläviä perheitä. Toivon mukaan opinnäytetyömme antoi uutta tietoa Lohjan perhetyöntekijöille siitä, miten asiakkaat ovat kokeneet saamansa perhetyön ja minkälaista merkitystä siitä on heille ollut. Jos palautetta ei ole aiemmin Lohjalla juurikaan kerätty, uskomme, että tutkimuksemme tulokset toivat sellaista tietoa, jota työntekijät voivat jatkossa työssään hyödyntää ja kehittää sitä eteenpäin.

Kokemusten selvittäminen mistä tahansa aiheesta tuo varmasti hyvin mielenkiintoista ja autenttista tietoa ja koemme, että etenkin perhetyössä olisi tärkeää kuunnella myös asiakkaita. Kuten aiemmin olemme todenneet, työtä on vaikea kehittää ja viedä eteenpäin jos ei ole mitään tietoa siitä, miten asiakkaat kokevat saamansa avun ja tuen. Tässä opinnäytetyössä selvitimme vanhempien kokemuksia, mutta yhtä tärkeää olisi selvittää myös lasten kokemuksia. Hyvin usein lapsi jää vähälle huomiolle, sillä asioita käydään läpi vain vanhempien kanssa. Jotta lapsi kokisi itsensä osalliseksi, lapsi tulisi ottaa mukaan yhtälailla keskusteluihin ja muuhun toimintaan. Perhetyö-sananakin pitää sisällään sen, että työ kohdistuu koko perheeseen eikä vain vanhempiin. Niinpä meille syntyi ajatus jatkotutkimuksesta, joka pitäisi sisällään lapsen kokemukset perhetyön asiakkaina.

9 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Viimeiseksi olemme opinnäytetyössämme pohtineet tutkimustamme luotettavuuden ja eettisyyden näkökulmista. Pohdinnan tarkoitus on lisätä työn läpinäkyvyyttä, avoimuutta ja rehellisyyttä, mikä on tärkeää kaikissa tieteellisissä tutkimuksissa.

9.1 Luotettavuus

Tutkimusmenetelmien luotettavuutta käydään yleensä läpi käsitteiden validiteetin ja reliabiliteetin kautta. Validiteetti tarkoittaa sitä, että tutkimuksessa on mitattu juuri sitä mitä on haluttu ja reliabiliteetti käsittelee sitä, voiko tutkimustuloksia toistaa. Niiden käyttöä on kuitenkin kritisoitu, sillä ne ovat saaneet alkunsa nimenomaan määrällisen tutkimuksen kentällä. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 136.)

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkija joutuu kuitenkin jatkuvasti pohtimaan tekemiään ratkaisuja ja tällä tavalla ottamaan kantaa sekä analyysin kattavuuteen että työnsä luotettavuuteen. Apuna toimii tällöin vain omat ja tutkijakumppaninsa ennako-oletukset, arkielämän peukalosäännöt sekä opittu teoria. Laadullisessa tutkimuksessa arviointi perustuu kysymykseksi koko tutkimusprosessin luotettavuudesta. Lähtökohtana on tutkijan avoin subjektiveetti ja

sen myöntäminen, että tutkimuksen tutkimusvälineenä toimii tutkija itse. (Eskola & Suoranta 2008, 208-210.)

Opinnäytetyössämme otimme luotettavuus näkökulman huomioon raportoimalla prosessin jokaisesta vaiheesta perustelemalla tekemiämme valintoja. Tarkoituksena oli, että lukija ymmärtää mitä olemme tehneet ja miksi. Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (2013, 232) kirjoittavatkin, että laadullisen tutkimuksen luotettavuutta parantaa tutkijan tarkka selostus tutkimuksen toteuttamisesta, joka tarkoittaa sitä, että jokainen tutkimuksen vaihe selostetaan lukijalle. Lisäksi aineiston tuottamisen olosuhteet olisi kerrottava tarkasti ja totuudenmukaisesti sekä mainittava haastatteluihin käytetty aika, mahdolliset häiriötekijät, virhetulkinnat ja myös tutkijan oma itsearviointi tilanteesta.

Yksi tutkimuksemme luotettavuuteen liittyvä tekijä oli Lohjan kaupungin hyväksyntä tekemällemme opinnäytetyösuunnitelmalle. Sen saaminen tarkoitti sitä, että meille oli annettu lupa lähteä tutkimaan perhetyön kokemuksia Lohjalla. Tämän jälkeen lähetimme haastateltaville saatekirjeet, jotta he saisivat tiedon siitä, mistä opinnäytetyössämme on kysymys ja millaisella aikataululla olimme liikkeellä. Haastattelutilanteissa kerroimme vielä selvennykseksi keitä olemme ja mitä halusimme tällä tutkimuksella tutkia.

Tuomen ja Sarajärven (2013, 141) mukaan tutkimustulokset tulevat selkeästi esille ja ne ymmärretään paremmin, kun tekemiset kerrotaan lukijalle yksityiskohtaisesti. Tutkijan tulee antaa riittävästi tietoa siitä, miten tutkimus on tehty, jotta tutkimuksen tuloksia voi arvioida. Raportin tarkoitus on kuvata selkeästi tutkitusta ilmiöstä ja tutkimusprosessista, joten on hyvä kiinnittää huomiota siihen, miten kirjoittaa ilmauksia. Kun aineistomme oli kerätty, kirjoitimme haastateltavien ilmaukset nauhurilta varmistaen että ne oli kirjoitettu niiden alkuperää kunnioittaen. Pilkoimme aineiston osiin muodostaen niistä luokkia ja kerroimme miten teimme ne. Tutkimustuloksia raportoidessamme käytimme sitaatteja apuna, joiden tarkoituksena oli osoittaa, että tulkintamme ovat peräisin saadusta aineistosta eikä mistään muualta. Näin lukijakin näkee ymmärtää paremmin mihin tulkintamme perustuu. Lisäksi kiinnitimme huomiota siihen, että tutkimusraporttimme kokonaisuudessaan on mahdollisimman selkeä, teksti on arvioivaa ja pohtivaa sekä pakettina se on johdonmukainen.

Yksi haastekohdista pohtiessamme tutkimuksemme luotettavuuskysymyksiä liittyi tutkimuksemme objektiivisuuteen eli puolueettomuuteen. Marjut työskenteli opinnäytetyömme aloitusaikoina Lohjan perhetyössä, mutta lopetti kuitenkin siellä työskentelynsä ennen haastattelujen alkamista. Haastatteluun valikoitui sellaisia, jotka eivät olleet Marjutin asiakkaina ja tämä olikin lähtökohtana, että haastatteluun tulee sellaisia, joita Marjut ei etukäteen tunne. Haasteeksi kuitenkin nousi Marjutin omat kokemukset parityöskentelystä muiden työntekijöiden kanssa. Analyysiä tehdessä Marjut joutui koko ajan pohtimaan tekeekö hän tulkinnat

omien kokemustensa kautta, sillä työnsä kautta hänelle tuli tutuksi työntekijöiden tavat tehdä työtä ja haastateltavien kokemukset liittyi usein siihen, miten työntekijät olivat heille tukea antaneet. Tämä taas vaikuttaa tutkimuksen luotettavuuteen, koska tulkintoja on voitu tehdä myös aiemman kokemuksen ja tiedon perusteella eikä ole keskitytty vain haastatteluis- sa saatuihin tietoihin. Tärkeänä menetelmällisen objektiivisuuden edellytyksenä pidetäänkin sitä, että toinen tutkija voi toistaa tutkimuksen samoista lähtökohdista (Hirsjärvi ym. 2013, 309). Hyvä kysymys onkin olisimmeko saaneet erilaiset tulkinnat aineistosta, jos Marjut ei olisi ollenkaan työskennellyt perhetyössä. Otimme kuitenkin tämän seikan huomioon ja pyrimme siihen, että tulkinnat on tehty saadun aineiston perusteella eikä aiemman kokemuksen perusteella.

9.2 Eettisyys

Tutkimuksemme eettisyyttä olemme pohtineet muutamien ohjeistusten ja eettisten periaatteiden kautta. Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK) on antanut ohjeet siitä, miten tutkimusta tulisi tehdä ja ohjeet soveltuvat niin yliopistoihin, ammattikorkeakouluihin kuin tutkimuslaitoksiinkin (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 4). Ohjeet pitävät sisällään muun muassa seuraavanlaisia asioita:

- 1) tutkimuksessa tulee noudattaa rehellisyyttä, huolellisuutta ja tarkkuutta
- 2) tutkimuksen tulee sisältää eettisesti kestävä tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmät
- 3) tutkimuksen tekijöiden tulee kunnioittaa muiden tutkijoiden saavutuksia/tutkimuksia ja viitata heidän saamiinsa tutkimustuloksiin asianmukaisella tavalla
- 4) tutkimus toteutetaan tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimusten mukaan
- 5) tarvittavat tutkimusluvut on hankittu
- 6) tutkimusryhmän oikeudet, vastuut ja velvollisuudet sovitaan sekä aineiston käsittelystä sovitaan kaikkien osapuolten hyväksymällä tavalla. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6.)

Laadullisessa tutkimuksessa eettiset näkökohdat liittyvät erityisesti aineistonhankinnan puitteisiin kuten haastatteluympäristöön, luottamukselliseen ilmapiiriin, haastateltavan aidon ”äänen” kuulemiseen, sekä hyvään argumentaation, johdonmukaisuuteen sekä tutkimuksen aiheen valintaan. Eettisyys ja sen näkyminen liittyvät läheisesti tutkimuksen luotettavuuteen, eikä ohjeiden tule olla pelkästään muodollisia tarkistuslistoja tutkijan työssä. (Tuomi & Sara-järvi 2009, 125-127.)

Tutkimusta tehdessämme huomiomme myös sosiaalialan eettiset periaatteet, joista erityisesti asiakkaan yksityisyyden suojaaminen ja itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen (Mäkinen,

Rahikka & Saarnio 2009,186) nousivat oleellisiksi periaatteiksi tässä tutkimuksessa. Eskolan ja Suorannan (2008, 56) mukaan jokaiselle tutkittavalle tulee antaa tarpeeksi informaatiota tutkimuksen luonteesta, tavoitteesta sekä tutkijoiden tulisi korostaa vastaamisen vapaaehtoisuutta. Tietojen käsittelyssä luottamuksellisuus ja anonymiteetti ovat myös tärkeitä tekijöitä, jotka tulee ottaa huomioon. Niin kuin luottamuksellisuus- kappaleessa mainitsimme, annoimme haastateltaville aikaisin tietoa saatekirjeen kautta siitä, mitä tutkimuksemme pitää sisällään. Koska saatekirjeet eivät aluksi tuottaneet tuloksia, sovimme perhetyöntekijöiden kanssa, että haastateltavia yritetään saada osallistumaan puhelimitse. Lohjan kaupunki antoi nimittäin ohjeet siitä, ettemme me tutkijoina voi soittaa asiakkaille, sillä yksityisyyden suojan takia emme päässeet heidän tietoihinsa käsiksi.

Ennen haastattelun alkua informoimme heitä siitä, että he varmasti ovat tietoisia siitä mihin ovat osallistuneet. Teimme haastateltaville selväksi myös sen, että mihinkään ei tarvitse vastata jos ei halua. Kunnioitimme haastateltavien yksityisyyttä ja anonymiteettiä poistamalla nimet ja muut tunnistettavat tekijät aineistosta. Kun raporttimme oli valmis, tuhosimme aineiston nauhurilta ja tietokoneelta, jonne olimme kirjoittaneet litteroidun aineiston emmekä jättäneet raporttiimme mitään sellaista, josta voisi tunnistaa kenenkään henkilöllisyyden. Pohdimme myös sitä, voimmeko ylipäänsä mainita raportissamme Lohjan perhetyön vai pitäisikö sana ”Lohja” häivyttää kokonaan, sillä siitäkin voi tehdä eräänlaisia päätelmiä ja löytää tunnistettavia asioita. Varmistimme asian Lohjan johtavalta sosiaalityöntekijältä ja hän antoi luvan nimen säilyttämiseen.

Lähteet

- Ensi- ja turvakotienliitto. Neuvokeskus. Vanhemmuudesta ei pääse eroon. <http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/tyomuodot/neuvokeskus2/> Luettu: 24.3.2014
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 8. painos. Jyväskylä: Gummerrus kirjapaino Oy.
- Harrikari, T. 2012. Myöhäismoderni lastensuojelu. Lastensuojelun yhteiskunnalliset tendenssit radikalisoituvassa maailmassa. DIAT. http://www.lskl.fi/files/1535/Timo_Harrikari.pdf Luettu: 4.10.2013
- Hanhinen, S. & Rintala, T. 6/2012. Valtiontalouden tarkastusviraston tuloksellisuuskertomus. Helsinki: Edita Prima Oy. http://www.vtv.fi/files/3161/06_2012_lastensuojelu_netti.pdf Luettu 27.8.2013
- Heino, T. 2008. Lastensuojelun avohuolto ja perhetyö: kehitys, nykytila ja haasteet. Stakesin työpapereita/9. Helsinki: Valopaino Oy.
- Helesuo, S., Jerkku, T., Lindholm, C. & Puomila, M. 2004, 2. Raha-asiat yksityistalouden opas. Toinen painos. Helsinki: F.G. Lönnberg. <http://www.kuluttajavirasto.fi/File/1d30b54e-1a45-4bd7-95c1-bb9ccd188385/Yksityistalouden+opas.pdf> Luettu: 6.5.2014
- Hellsten, T. 2012. Ajan takaa -kauemmas katsomisen taidosta. 2. painos. Helsinki: Kirjapaja.
- Hellsten, T. 1993. Elämän lapsi -vastuulliseen aikuisuuteen. 2. painos Juva: WSOY.
- Hellsten, T. 1994. Virtahepo olohuoneessa -läheisriippuvuus ja sisäisen lapsen kohtaaminen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino oy.
- Hellsten, T. 2009. Vanhemmuus -vastuullista vallankäyttöä. 4. painos Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2013. Tutki ja kirjoita. 15.-17. painos. Porvoo: Bookwell Oy.
- Hovi-Pulsa, R. 2011. Arkilähtöinen perhetyö -strukturoitua avoimuutta. Lisensiaatintyö. Yhteiskuntatieteiden laitos. Itä-Suomen yliopisto. http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20120001/urn_nbn_fi_uef-20120001.pdf Luettu: 9.12.2013
- Holmström, H. toukokuu 2013. Haastattelu.
- Järvinen, R. Lankinen, A., Taajamo, T., Veistilä, M., Virolainen, A. 2012. 2. uudistettu painos Perheen parhaaksi -perhetyön arkea. Porvoo: Bookwell Oy.
- Kananoja, A., Lavikainen, M. & Oranen, M. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muis-tioita 2013: 19. Toimiva lastensuojelu. Selvitysryhmän loppuraportti. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=6511574&name=DLFE-26809.pdf Luettu: 26.8.2013
- Kankkonen, M & Suutarla, A. 2006. Vanhemman työkirja. Gemma Oy. http://mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/6371e956233d77999ed4b57a744bf38a/1386355640/application/pdf/11231118/JKK_VanhemmanTK.pdf Luettu: 5.12.2013

Kansalaisaloite.fi -verkkosivusto. <https://www.kansalaisaloite.fi/fi/aloite/721> Luettu : 11.3.2014

Karling, M, Ojanen, T, Sivén, T, Vihunen, R & Vilén, M. 2008. Lapsen aika. 11. uudistettu painos. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy

Kivi, K. 2013. Haastattelu.

Kivioja, P & Kujala, J. 2014. Perhetyön vaikuttavuuden arviointi Raudasmäen Sosiaalipalvelut Oy:ssä.
<http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/70769/PERHETYON%20VAIKUTTAVUUDEN%20ARVIOINTI.pdf?sequence=1> Luettu: 22.5.2014

Kraft A. 2010. Rakentava riitely rikastaa rakkautta. 12.3.2010. Artikkel. Yle-Uutiset.
http://yle.fi/uutiset/rakentava_riitely_rikastaa_rakkautta/5526006 Luettu: 10.12.2013

Kyrönlampi-Kylmänen, T. 2010. Lapsen hyvä arki.. Helsinki: Kirjapaja.
Lasinen Lapsuus -verkkosivusto. 2013. Lastensuojelulaki. <http://www.lasinenlapsuus.fi/> Luettu: 30.5.2013

Lavikainen, M. & Ruuskanen, K. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2013: 20. Lastensuojelun laatusuositus. Työryhmän esitys. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=6511574&name=DLFE-26810.pdf Luettu: 12.9.2013

Lohjan Kaupungin avohuollon perhetyö. 19.5.2011. Perhetyön kehittämispäivän muistio.

Lohjan Kaupungin avohuollon perhetyö. 23.5. 2012. Kehittämispäivän asialista.

Lohjan lastensuojelun tukipalvelutiimi. 2013. kehittämispäivä.

Lohjan kaupunki. 2011a. Perhetyön työnkuvaus.

Lohjan kaupunki. 2011b. Perusturvatoimen huoneentaulut.

Mannerheimin lastensuojeluliitto. Vanhempainnetti(a). Vanhemman pidettävä huolta itseltään.
http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/vanhemman_hyvinvointi/ Luettu: 6.12.2013

Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Vanhempainnetti(b). Lapsen ja vanhemman välinen vuorovaikutus
http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/vanhemmuus_ja_kasvatus/lapsen_ja_vanhemman_varhainen_vu/ Luettu: 16.4.2014

Mannerheimin lastensuojeluliitto. Vanhempainnetti (c). Lapsi kiukuttelee ja kokeilee rajoja.
http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tukivinkit/lapsi_kokeilee_rajaja/ Luettu: 27.3.2014

Myllärniemi, A. 2007. Lastensuojelun avohuollon perhetyö ammattikäytäntönä - jäsenyksiä perhetyöstä toimintatutkimuksen valossa. Soccan ja Heikki Waris -instituutin julkaisusarja 2007. Heikki Waris -instituutti.
http://www.socca.fi/files/90/Lastensuojelun_perhetyo_ammattikaytantona.pdf Luettu: 28.8.2013

Mäkinen, P., Raatikainen, E., Rahikka, A. & Saarnio, T. 2009. Ammattina sosionomi. Helsinki: WSOY Pro.

Pelastakaa lapset ry. 2013. Vuorovaikutuksen tuki.
<http://www.pelastakaa lapset.fi/toiminta/lastensuojelutyo/terapia-ja-muut-psykososiaaliset/vuorovaikutuksen-tuki/> Luettu: 6.12.2013

Puustinen-Korhonen, A. 2013. Lastensuojelun kuntakyselyn tulokset. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.
<http://www.kunnat.net/fi/Kuntaliitto/media/tiedotteet/2013/03/Documents/Lastensuojeluraportti.pdf> Luettu 12.12.2013

Reijonen, M. 2005. Voimaa perhetyöhön. Keuruu: Otavan kirjapaino oy.

Rytkönen, T., Rönkkö, L. 2010. Monisäikeinen perhetyö. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Saaranen-Kauppinen, A & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja].
<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/> Luettu: 5.3.2014.

Saarenpää, A. & Mikkola, E. 29.7.2013. Ylen kysely: Aluehallintovirastot huolissaan lastensuojelun tilasta.
http://yle.fi/uutiset/ylen_kysely_aluehallintovirastot_huolissaan_lastensuojelun_tilasta/6752091 Luettu: 18.9.2013

Saario, S. 5/2013. Haastattelu.

Saarnio, T. 2005. 2. painos. Perhetyö lastensuojelussa. teoksesta Lastensuojelu tänään. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Saarnio, T. 2014. Haastattelu/tiedonanto 14.4.2014

Salmi, A. toim. Huuhka, M. Parisuhde on vaivan väärsti. Artikkelit Pari&Perhe -lehdessä 3/2012

Salo, Sirpa. 2011. Parisuhdeongelmat ja lasten psyykinen hyvinvointi: kaksi tutkimusnäkökulmaa. Jyväskylä yliopisto. Väitöskirja.
<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/36861/9789513944476.pdf?sequence=1> Luettu: 8.12

Sosiaaliportti. 2013a. Lastensuojelun käsikirja. Lapsen oikeuksien sopimus.
<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/ehkaisevatyo/tavoitteet/lapsenoikeudet/> Luettu: 17.11.2013

Sosiaaliportti. 2013b. Lastensuojelun käsikirja. Perhetyö avohuollon tukitoimena.
<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/avohuolto/muuttukitoimet/perhetyo/> Luettu: 16.11.2013

Sosiaaliportti. 2013c. Lastensuojelun käsikirja. Mitä on lastensuojelu?
http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/mita_on_lastensuojelu/ Luettu: 5.11.2013

Suomen mielenterveysseura. Vuorovaikutus.
http://www.vahvistamo.fi/vahvistamo/tunne_itsesi/vuorovaikutustaidot Luettu: 22.5.2014

Syrjälä, J. 2010. Väestöliiton vuosikirja 2009. Hyvän arjen puolesta. Forssan kirjapaino Oy.

Talentia. 2012. Arki, arvot, elämä, etiikka. Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet. 5. painos. Helsinki: Kinestasis oy/ Lönnberg painot oy.
http://www.talentia.fi/files/558/1649_Etiikkaopas2005_1_.pdf. Luettu: 18.9.2013

Taskinen, S. 2007. Lastensuojelulaki. Soveltamisopas. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). 2013. Lastensuojelu 2012.
http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/110691/Tr30_13.pdf?sequence=5 Luettu: 16.4.13

- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Lastensuojelun käsikirja. Avohuolto.
<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/avohuolto/>. Luettu: 18.11.2013.
- Torkkel, M. 11.4.2014. Sähköpostivastaus.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Vantaa: Hansaprint Oy.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2004. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 1.-3. painos. Jyväskylä: Gummerrus kirjapaino Oy.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK). 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkaus-epäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. Helsinki.
http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_verkkoversio040413.pdf.pdf#overlay-context=fi/ohjeet-ja-julkaisut Luettu 12.9.2013
- Vepplin, S-S. 2014. "Mua se on ainaki silleen sporrannu" lastensuojelun avohuollon perhetyö asiakkaiden kokemana.
http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/70784/Veppling_Sari-Sisko.pdf?sequence=1
Luettu: 22.5.2014
- Vilén, M., Seppänen, M., Tapio, N & Tolvanen, R.(Toim.) 2010. Kohtaamisia lapsiperheissä. Menetelmiä perhetyöhön. 1. painos. Helsinki: Painopaikka Oy Nord Print Ab.
- Vilkka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.
- Väestöliitto. 2014a. Vinkkejä elävään ja hyvinvoivaan parisuhteeseen.
http://www.vaestoliitto.fi/parisuhde/tietoa_parisuhteesta/parisuhteen_lahtokohtia/hyvinvoi_va_parisuhde/ luettu: 10.4.2014
- Väestöliitto. 2014b. Avaimia hyvään keskusteluun parisuhteessa.
http://www.vaestoliitto.fi/parisuhde/tietoa_parisuhteesta/toimiva_parisuhde/keskustelu_parisuhteessa/ luettu: 10.4.2014
- Yle. Uutiset. 29.7.2013. Ylen kysely: Aluehallintoviranomaiset huolissaan lastensuojelun tilasta
http://yle.fi/uutiset/ylen_kysely_aluehallintovirastot_huolissaan_lastensuojelun_tilasta/6752091
- Åstedt- kurki, P. Jussila, A-L. Koponen, L. Lehto, P. Maijala, H. Paavilainen, R & Potinkara, H. Kohti perheen hyvää hoitamista. 2008. 1. painos. Helsinki: WSOY oppimateriaalit oy.

Liitteet

Liite 1 Haastattelukysymykset	55
Liite 2 Kirje vanhemmille.....	58
Liite 3 Tutkimuslupa.....	59
Liite 4 Esimerkki pelkistyksistä, alaluokista ja yläluokista	60
Liite 5 Esimerkki alaluokista, yläluokista ja pääluokasta	63
Liite 6 Pääluokat ja yhdistävä luokka	64

Liite 1 Haastattelukysymykset

TAUSTAA

- Keitä perheeseen kuuluu?
- Keitä asuu kanssanne samassa taloudessa?
- Minkä ikäisiä lapsenne ovat?
- Kuinka moni lapsistanne on asiakkuudessa?
- Minkä ikäinen lapsi on asiakkuudessa?
- Milloin asiakkuus lastensuojelussa alkoi ja miksi? Onko ollut aikaisempia asiakkuuksia?
- Minkälaisia tukea teille tarjottiin?
- Mikä on näkemyksenne perhetyön aloittamisesta kohdallanne?
- Mitkä olivat asetetut tavoitteet?
- Olisiko ollut tarvetta peruskotiavulle?
- Miten kuvailisitte kokemuksianne lastensuojelun asiakkuuden aikana? Millaisia tunteita se on herättänyt?
- Millaiset odotuksia teillä oli perhetyön suhteen?

VANHEMMAN TUKEMINEN

Millaisia kokemuksia teillä on vanhemmuuden tukemisesta?

apukysymyksiä (opiskelijoita varten, haastattelun tueksi):

- Onko teillä ollut mahdollista läpikäydä omaa lapsuuttanne? Millainen merkitys sillä on ollut omaan vanhemmuuteen?
- Miten vahvuksianne ja voimavarojanne vanhempina on huomioitu?
- Miten omaan hyvinvointiin ja jaksamiseen on kiinnitetty huomiota?
- Miten vaikeuksia vanhemmuuteen liittyen on käsitelty ja miten mahdollinen huoli on otettu puheeksi?
- Onko jotain mitä olisitte toivoneet käsiteltävän vielä enemmän, mitä?

PARISUHTEEN TUKEMINEN

Millaisia kokemuksia teillä on parisuhteen tukemisesta?

apukysymyksiä (opiskelijoita varten, haastattelun tueksi):

- Miten tunne-elämän haasteita on käsitelty (kommunikaatio, läheisyys, riippuvuus, tunteiden ilmaiseminen)?
- Mitä muita asioita parisuhteeseen liittyen on käsitelty? (talousasiat, rahankäyttö, valta, läheiset ihmiset, kotityöt, vapaa-aika, seksuaalisuus)?
- Millaisia menetelmiä on käytetty?
- Millaista apua ja tukea olette saaneet riitatilanteisiin? Miten siitä on ollut apua?

- Miten lapsi on otettu huomioon riitatilanteissa?
- Onko jotain, mitä olisitte toivoneet käsiteltävän vielä enemmän? mitä?

LAPSEN KASVUN JA TUKEMINEN

Millaisia kokemuksia teillä on lapsen kasvatuksen tukemisesta?

apukysymyksiä (opiskelijoita varten, haastattelun tueksi):

- Millaista tietoa olette saaneet lapsen kasvatukseen ja kehitykseen liittyen?
- Miten teitä on kasvattajina rohkaistu ja oletteko saaneet palautetta työntekijöiltä?
- Millaisia menetelmiä on käytetty?
- Miten vahvuksianne kasvattajina on otettu huomioon?
- Miten omat arvonne kasvattajina on huomioitu?
- Miten lapsen vahvuudet on otettu huomioon ja onko tuen tarpeesta keskusteltu?
- Onko saamastanne tuesta ollut hyötyä? millä tavalla?
- Onko jotain mitä olisitte toivoneet käsiteltävän vielä enemmän, mitä?

ARJEN TUKEMINEN

Millaisia kokemuksia teillä on arjen tukemisesta?

apukysymyksiä (opiskelijoita varten, haastattelun tueksi):

- Minkälaista apua ja tukea perheenne on saanut päivä- ja viikkorytmiin, ruokailemiseen ja ruokailuaikoihin, nukkumaanmenoihin ja nukkumaanmenoaikoihin, talousasioihin sekä kodin tehtäviin liittyen?
- Missä muissa arjen asioissa perheenne on tarvinnut apua ja tukea? Miten niitä on käsitelty?
- Miten arjen rutiineja ja niiden merkitystä on käsitelty?
- Miten arjen sujumiseen liittyvät ongelmat on tuotu esille?
- Millä tavalla saamastanne avusta ja tuesta on ollut hyötyä?
- Onko jotain mitä olisitte toivoneet käsiteltävän vielä enemmän, mitä?

VUOROVAIKUTUKSEN TUKEMINEN

Millaisia kokemuksia teillä on vuorovaikutuksen tukemisesta perheessänne?

apukysymyksiä (opiskelijoita varten, haastattelun tueksi):

- Miten perheenjäsenten välistä vuorovaikutusta on käsitelty?
- Miten arjen vuorovaikutustilanteita on havainnoitu?
- Millaisia menetelmiä on käytetty?
- Millaista tukea ja apua olette saaneet ristiriitatilanteissa?
- Miten teidän kykyä tunnistaa lapsen tunteita ja käyttäytymistapoja on edistetty?

- Onko vahvuksianne ja voimavarojanne vuorovaikutustilanteissa otettu huomioon ja miten niitä on tuotu esiin?
- Millä tavalla saamastanne avusta ja tuesta on ollut hyötyä?
- Onko jotain mitä olisitte halunneet käsiteltävän vielä enemmän? mitä?

Lopuksi: Onko perhetyön painopiste ollut mielestänne 1) perheessä, 2) vanhemmuudessa/vanhemmassa, 3) lapsessa vai 4) lapsen suojelussa? Onko painotus ollut mielestänne oikeaa?

Liite 2 Kirje vanhemmille

Hyvät perhetyön asiakkaat!

Olemme kaksi sosionomi-opiskelijaa Laurea- Ammattikorkeakoulusta ja teemme opinnäytetyönä tutkimuksen lastensuojelun avohuollon perhetyöstä. Olemme valinneet Lohjan avohuollon perhetyön tutkimuksemme kohteeksi ja tarkoituksenamme on selvittää asiakasperheiden vanhempien kokemuksia perhetyöstä. Lohjan perhetyö ei ole kerännyt johdonmukaisesti asiakaspalautetta ja sen vuoksi sitä olisi tärkeää kerätä. Tutkimuksemme tavoite on, että teiltä saadun arvokkaan tiedon perusteella perhetyö saa mahdollisuuden kehittää toimintaansa.

Tutkimuksemme toteutamme haastattelemalla vanhempia ja toivoisimmekin, että saisimme innokkaita vanhempia tulemaan mukaan. Haastattelut toteutamme helmikuun (2014) aikana ja haastatteluun olisi hyvä varata aikaa noin yksi (1) tunti.

Tutkimuksemme perustuu luottamuksellisuuteen ja noudatamme haastatteluaineiston käsittelyssä asiakkaiden anonymiteettisuojaa. Emme paljasta haastateltaviemme henkilöllisyyttä missään tutkimuksemme vaiheessa ja hävitämme haastatteluista saadun aineiston heti, kun opinnäytetyömme on valmis.

Tutkimukseen osallistuminen käynnistyy siten, että otatte yhteyttä alla oleviin henkilöihin ma 27.1 - ma 3.2 välisenä aikana. Haastattelut tullaan toteuttamaan henkilökohtaisella tapaamisella joko kotona tai muussa sovitussa paikassa.

Mikäli teille herää muutoinkin jotakin kysyttävää haastatteluun tai tutkimukseemme liittyen, ottakaa rohkeasti yhteyttä!

Ystävällisin terveisin,

Elina Leppänen (040-5946689)
Sosionomiopiskelija, Laurea (Otaniemi)
elina.leppanen@laurea.fi

Marjut Valkama (040-5080078)
Sosionomiopiskelija, Laurea (Otaniemi)
marjut.valkama@laurea.fi

Liite 3 Tutkimuslupa

LOHJA

Viranhaltijapäätös

Perusturvajohtaja

17.1.2014

§ 4

Tutkimusluvan myöntäminen Elina Leppäselle ja Marjut Valkamalle

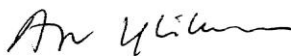
Laurea ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijat Elina Leppänen ja Marjut Valkama hakevat tutkimuslupaa tarkoituksena kartoittaa lastensuojelun perhetyön asiakaskokemuksia. Laurea vastaa opinnäytetyön ohjaamisesta ja Lohjan perusturvatoimen yhdyshenkilönä toimii johtava sosiaalityöntekijä Harald Holmström.

Opiskelijat ovat esittäneet tutkimussuunnitelman ja johtava sosiaalityöntekijä Harald Holmström puoltaa tutkimusluvan myöntämistä. Lohjan perusturvatoimi saa tutkimustulokset käyttöönsä.

Päätös Myönnän tutkimusluvan Elina Leppäsen ja Marjut Valkaman perhetyötä koskevaan tutkimukseen.

Allekirjoitus ja nimenselvennys

Perusturvajohtaja

Arja Yliluoma

Pöytäkirjan nähtävilläolo ja oikaisuvaatimusohje

Pöytäkirja on yleisesti nähtävänä 20.1.2014 Lohjan perusturvatoimessa.

Tähän päätökseen tyytymätön voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatimuksen Lohjan perusturvalautakunnalle, osoite PL 71, 08101 Lohja. Oikaisuvaatimuksesta on selvästi käytävä ilmi päätös, johon oikaisua haetaan (päätöksentekijä, pykälä, päivämäärä). Oikaisuvaatimus on tehtävä 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Asianosaisen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon 7 päivän kuluessa kirjeen lähettämisestä ja kunnan jäsenen, kun pöytäkirja on asetettu yleisesti nähtäville.

Otteen oikeaksi todistaminen ja täytäntöönpano

Otteen oikeaksi todistaa Lohjalla 17.1.2014
 Raija Tuomainen
 johdon sihteeri
 Perusturvatoimi
 Lohjan kaupunki

Täytäntöönpano
 Lähetetty tiedoksi kirjeellä 17.1.2014
 - Elina Leppänen
 - Marjut Valkama
 - Johtava sosiaalityöntekijä Harald Holmström
 - Sosiaalipalvelupäällikkö Heli Ranta-Salonen

Liite 4 Esimerkki pelkistyksistä, alaluokista ja yläluokista

alkuperäinen ilmaus	pelkistetty ilmaus	alaluokka	yläluokka
ei oikeestaan tarpeeks (kiinnitetty huomiota) B	tyytymättömyys hyvinvoinnin ja jaksamisen huomiointiin	Aiheen esiin ottaminen	HYVINVOINNIN JA JAKSAMISEN KÄSITTELY
mut sit taas tietyt asiat..kun oli esimerkiks muutto ja nää, niissäkin ois voinu olla tavallaan sitä fyysistä tukea vähän enempi. et sillan ku muutto tuli, ni mä oon saanu hoitaa melkein kaikki ihan yksin. Mikä oli sillan raskasta B	fyysisen tuen tarve	Kokemus tuen saannista	
ehkä keskusteluja vaikka tietyistä aiheista ja tälleen (toive, mikä olisi auttanut erotilanteessa) B	toiveita keskustella tietyistä aiheista		
no mä luulen et osaks silleen et mä sit juttelin tietyistä asioista, esimerkiks just niin ku väsymyksestä ja tällasta..ni ne ei niin ku välittäny B	kokemus välittämättä jättämisestä		
mä en oikeen osannu omaa henkilökohtasta varmaan oikeen tuoda esille-- ja ne ei osannu kysyykään et oisko tääl sit ollu jotain semmosta C	syitä käsittelemättömyyteen		
neuvolan joku psykologi jonka kans me voidaan sit jutella tulevaisuudessa tai mä voin jutella. Ni se on niinku nyt tuntuu hyvältä mut ehkä mä en sillan kaivannu-kaan niin paljon. C	muun tuen merkitys		
sinänsä se on positiivista et jos ehotetaan kaikkee mahdollista. C	palaute työntekijän tekemistä ehdotuksista		

Mut kieltämättä se ois niinku voinu just painottua sinne semmoseen konkreettiseen tukemiseen et nyt se oli enemmänki sellasta et niinkun..ajatustenheitto puolin toisin. Vähän silleen että mitä jos kokeilisit näin mut eihän he voi niinkun mun henkisiks voimavaroiks niinkun muuttua D	toive konkreettiseen tukemiseen	Toiveet tähän teemaan liittyen	
Sitten he tuli niin ku tänne.. he oli tunnin tai 45 minuuttia, emmä ehdi siinä niin ku mitään tekee itse. Et mä oisin ehkä enemmän tarvinnu sitä semmosta..mä oisin saanu hengähdysajan et he ois vaikka pari tuntii ollu lasten kanssa jossain.. mul ois ollu oikeesti hetki ihan omaa aikaa E	toive "hengähdys- taukoon"		
tässä se jäi kyl aika pieneksi -- enkä mä koe sitä tarpeelliseksi A	hieman käyty-ei ollut tarvetta	aiheen esiin ottaminen	VANHEMMAN LAPSUUDEN KÄSITTELY
ei oo käyty..ei oo kyllä mun lapsuutta millään tavalla..E	kokemus että lapsuutta ei käsitelty		
me ehkä sivuttiin sitä aihetta--ei niinku mitenkään syvällisemmin heidän kanssaan--mun mielestä se ei niinku liity tähän asiaan mitenkään D	aiheesta keskusteltiin vähän		
me ollaan käyty siel pariterapiassa (lapsuutta) ja kaikessa..ja aikasemmissa jaksoissa ollaan käyty-- ei ollut tarvetta käydä läpi A	ei ollut tarvetta - muualla käyty	Lapsuuden käsittelyn merkittävyys	
..ehkä sit enempi vaimon lapsuutta ja vanhempia--kyl sitä mun mielestä varmaan tarpeeks mä luulisin C	tyytyväisyys käsittelyn määrään		

mä en usko et mä oisin jaksanu, koska se oli niin rankkaa aikaa sillon, et kyl he varmaan teki sen minkä oikeest pysty E	syy siihen että vanhemmuutta ei käsitelty paljon		
no ehkä vähän enemmän (toivonut lapsuudesta keskustelua) B	toive lapsuudesta keskusteluun		
no on keskusteltu aika paljon (vaikeuksista ja huolista) B	keskusteltu paljon	Aiheen esiin ottaminen	HUOLIIEN JA VAIKEUKSIIEN KÄSITTELY
kylhän me puhuttiin tosi paljon kuinka vaikeeta S:n kans on -- kyl he yritti niin ku auttaa, mutta kun he ei voi olla täs 24 tuntii vuorokaudessa E	keskustelun kautta koitettiin auttaa		
kyllä joo on huoli tuotu joo C	huolen esilletuominen		
mä en kyl pysty muistaa --kyl me varmaan niistä keskusteltiin A	ei muista onko keskusteltu		
mulle tulee semmonen niinkun tunne et mitä sä valitat D	syntynyt tunne työntekijän kanssa keskustelusta	Kokemuksen saannista	
mä jouduin myöntämään sen et jos mä en teijän mielestä mä en pysty niin sillon te otatte ne lapset D	syntynyt tunne omasta rajallisuudesta		

Liite 5 Esimerkki alaluokista, yläluokista ja pääluokasta

alaluokka	yläluokka	pääluokka
kokemus käsittelystä	VANHEMMAN TUKEMISEN KÄSITTELY	VANHEMMAN TUKEMINEN
syitä käsittelyn vähyyteen		
menetelmiä	VAHVUUKSIEN JA VOIMAVAROJEN KÄSITTELY	
palaute vahvuuksista ja voimavaroista		
tyytymättömyys tuen saamisessa		
menetelmiä	VANHEMMAN JAKSAMISEN JA HYVINVOINNIN TUKEMISEN KÄSITTELY	
Kokemus tuen saannista		
aiheen esiin ottaminen	HYVINVOINNIN JA JAKSAMISEN KÄSITTELY	
kokemus tuen saannista		
toiveet tähän teemaan liittyen		
aiheen esiin ottaminen	VANHEMMAN LAPSUUDEN KÄSITTELY	
lapsuuden käsittelyn merkittävyys		
aiheen esiin ottaminen	HUOLIIEN JA VAIKEUKSIEN KÄSITTELY	
kokemus tuen saannista		

Liite 6 Pääluokat ja yhdistävä luokka

pääluokka	yhdistävä luokka
VANHEMMAN TUKEMINEN	VANHEMPIEN
PARISUHTEEN TUKEMINEN JA ERON KÄSITTELY	KOKEMUKSIA
LAPSEN KASVUN JA KEHI- TYKSEN TUKEMINEN	PERHETYÖSTÄ
ARJEN TUKEMINEN	
VUOROVAIKUTUKSEN TUKE- MINEN	
TUEN OIKEINKOHDENTUMI- NEN JA PERHETYÖN PAINO- PISTE	